

BIULETYN *informacyjny*

SPIS TREŚCI

Krajoznawstwo szkołą obywatelskiego wychowania • Ogólnopolska Narada Krajoznawcza PTTK • Program Krajoznawczy wzmocni udział turystyki w realizacji zadań budownictwa socjalistycznego • Krajoznawstwo szkołą patriotycznego wychowania • Programowy dorobek PTTK w Polsce Ludowej • Idee Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”, jego program i realizacja zyskały powszechną aprobatę społeczeństwa • Bogaty dorobek Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej” • Ochrona człowieka i jego środowiska społecznym obowiązkiem turystów i krajoznawców

ZARZĄDU GŁÓWNEGO
PTTK Nr 135-136
MAJ - CZERWIEC 1970

KRAJOZNAWSTWO SZKOŁĄ OBYWATELSKIEGO WYCHOWANIA

List do

**Pierwszego Sekretarza
Komitetu Centralnego
Polskiej Zjednoczonej
Partii Robotniczej
Towarzysza
Władysława Gomułki**

MY, uczestnicy Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej PTTK i reprezentanci powiatów, zakładów pracy, wsi, szkół i uczelni, oraz Wojska Polskiego, nagrodzonych w Ogólnopolskim Konkursie Krajoznawczo-Turystycznym „Szlakami Polski Ludowej” zorganizowanym w 1969 r. dla uczczenia 25-lecia naszej Ludowej Ojczyzny, zebrani w prastarym polskim grodzie Gdańsku — pragniemy Wam, Towarzyszu Sekretarzu, uroczystie zameldować:

Kierując się wskazaniem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej rozwijamy ruch turystyczny wiążąc go jak najszerzej z krajoznawstwem — poznawaniem historii i współczesnego socjalistycznego dorobku, myśli, walki i pracy naszego narodu. Poprzez upowszechnienie krajoznawstwa pragniemy przyczynić się do działania na rzecz patriotycznego i internacjonalistycznego wychowania obywatelskiego społeczeństwa polskiego.

Praktycznym dowodem takiego działania był udział społecznego ruchu krajoznawczo-turystycznego w obchodach 25-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zorganizowany w ramach konkursu „Szlakami Polski Ludowej”. W ciągu całego roku 1969 ponad 6 milionów uczestników konkursu brało udział w wycieczkach i imprezach na szlakach i trasach turystycznych

związanych historycznie z walkami o Polskę i władzę ludową, poznawało obiekty budownictwa socjalistycznego, uczestniczyło w spotkaniach z weteranami II wojny światowej, z ludźmi zasłużonymi dla Polski Ludowej — utrwalając w swej pamięci obraz kraju lat wojny, poznając jednocześnie ogrom trudu i twórczych dokonań, które złożyły się na dzisiejszą socjalistyczną rzeczywistość Polski.

Konkurs ogarnął bez mała cały kraj. W organizacji akcji konkursowych współzawodniczyło 2761 szkół i uczelni, 2668 zakładów pracy, 508 wsi i 267 powiatów. Zadania konkursowe realizowało 3518 drużyn ZHP, 3233 koła ZMS, 2580 kół i klubów PTTK, 1957 kół ZMW, 1039 klubów LZS, 293 ogniska TKKF, 199 kół Gospodyń Wiejskich.

Wielkim dorobkiem Konkursu było ukazanie olbrzymich możliwości społecznej inicjatywy. Pozyskano dla turystyki nowe środowisko społeczne. Przyciągnięto do aktywnej pracy dla rozwoju turystyki nowych ludzi. Istotnym osiągnięciem Konkursu był powszechny udział młodzieży, dla której poznawanie najnowszej historii Polski i perspektyw socjalistycznego rozwoju Kraju stało się praktyczną lekcją patriotycznego wychowania.

Pragniemy Was, Towarzyszu Sekretarzu gorąco zapewnić iż nie będziemy szczędzić swych sił dla upowszechnienia krajoznawstwa i turystyki dla doskonalenia naszej pracy, traktując ją jako nasz społeczny wkład w ogólnonarodowe dzieło budowy Polski Socjalistycznej.

**Uczestnicy
Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej PTTK
i Centralnego Złotu OKKT
„Szlakami Polski Ludowej”**

OGÓLNOPOLSKA NARADA KRAJOZNAWCZA PTTK

17 MAJA 1970 roku w podniosłym nastroju zasiadło w sali teatru „Wybrzeże” w Gdańsku prawie 500 działaczy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, przedstawiciele nauki, związków zawodowych, organizacji młodzieżowych, na pierwszym powojennym, a drugim w ogóle w Polsce sejmie krajoznawców. Nic dziwnego, Ogólnopolska Narada Krajoznawcza PTTK postawiła przed sobą wielki cel — wytyczenie krajoznawczego programu turystyki.

Dokonując uroczystego otwarcia obrad prezes Towarzystwa Piotr Gajewski powiedział m.in.:

„Nasza Narada odbywa się w 25-lecie zwycięstwa nad faszystami hitlerowskim, w 25-lecie powrotu Ziemi Zachodnich i Północnych do Polski. Stąd też nie jest przypadkiem, że obradujemy w starym polskim mieście — Gdańsku, który jest symbolem polskości, symbolem walki z naporem germanizmu, mianem — pomnikiem bohaterstwa i twórczych dokonań ludu polskiego. Gdańsk — to również pomnik kultury narodowej, to jednocześnie centrum przemysłu stoczniowego i gospodarki morskiej, to żywa lekcja naszej historii i osiągnięć współczesnego budownictwa socjalistycznego.

Te treści wiążą się ściśle z tematem naszej Narady, z kierunkiem w jakim chcemy szczególnie rozwijać naszą działalność w ruchu turystycznym — ujętym w naszym hasle obrad — „Krajoznawstwo szkołą patriotycznego wychowania”.

Zorganizowaliśmy Ogólnopolską Radę Krajoznawczą PTTK zapraszając do współudziału działaczy krajoznawczo-turystycznych: związków zawodowych, organizacji młodzieżowych, społecznych, instytucji państwowych, Wojska oraz środowisk naukowych — zainteresowanych rozwojem krajoznawstwa i turystyki, a zwłaszcza ich ideowymi i wychowawczymi aspektami.

Łączymy naszą radę z uroczystym zakończeniem Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej” — zorganizowanego i przeprowadzonego w roku 1969 z okazji 25-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej pod patronatem Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu.

Właśnie nasz Konkurs, dla 6 milionów jego uczestników, był niezwykle cenną i pożyteczną lekcją patriotyzmu.

Pragnę wyrazić przekonanie, że nasze obrady przyczynią się do wzbogacenia i udoskonalenia, a także uwspółcześnienia programu działalności krajoznawczej, działalności ideowo-wychowawczej w naszym Towarzystwie i w polskim ruchu turystycznym”.

Następnie Piotr Gajewski serdecznie powitał przybyłych na obrady gości: przedstawiciela Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, kierownika Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Tadeusza Wrębiaka, przedstawicieli Centralnej Rady Związków Zawodowych z sekretarzem CRZZ Ryszardem Pospieszynskim i przewodniczącym Krajowej Rady Ogólnozwiązkowej Federacji Sportu, Wychowania Fizycznego i Turystyki Janem Kręcielewskim, przedstawicieli oświaty i nauki z wiceministrem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Waldemarem Winklem, przedstawicieli Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z zastępcą przewodniczącego Andrzejem Trojnar, przedstawicieli Wojska Polskiego z zastępcą szefa Głównego Zarządu Politycznego pułkownikiem Edwardem Szpitlem, przedstawicieli organizacji młodzieżowych: ZSP z przewodniczącym Rady Naczelnej Stanisławem Cioskiem, ZHP — zastępcą naczelnika ZHP Włodzimierzem Saranem, ZMS — z kierownikiem Wydziału Sportu i Turystyki Zarządu Głównego ZMS Stanisławem Romańskim, ZMW z zastępcą kierownika Sportu i Turystyki Zarządu Głównego ZMW Bogdanem Kalińskim, delegacje organizacji turystycznych bratnich krajów socjalistycznych: Bułgarii z Magdą Ginową, Czechosłowacji z Władysławem Kanałem, NRD z Horstem Benningerem, Węgier z Ludwikiem Tothem, ZSRR z Władlenem Tantlewskim, gospodarzy Ziemi Gdańskiej z sekretarzem KW PZPR Jerzym Hajerem, zastępcą przewodniczącego Prezydium Wojewódzkiej

Rady Narodowej Łukaszem Balcerem, przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Związków Zawodowych, Ludwikiem Grześkowiakiem i przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gdańsku Janem Nikolajewem.

Prezes Piotr Gajewski gorąco powitał także wszystkich uczestników Narady, działaczy krajoznawczych, działaczy współdziałających organizacji i stowarzyszeń, przedstawicieli wyścigskich powiatów, zakładów pracy, wsi, szkół i uczelni — laureatów Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej”.

Zgodnie z propozycją Sekretariatu Narady, na przewodniczących obrad poproszono: Jacka Węgrzynowicza, wiceprezesa Zarządu Głównego PTTK, przewodniczącego Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego, inicjatora i przewodniczącego komitetu przygotowującego radę, Józefa Topisza, sekretarza Krajowej Rady OFSWFiT, wiceprzewodniczącego Centralnego Sztabu Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”, Wojciecha Militza, zastępcę sekretarza generalnego ZG PTTK i przewodniczącego Centralnego Sztabu Konkursu, Władysława Wojewódzkiego, prezesa Zarządu Okręgu PTTK w Gdańsku.

Natomiast na sekretarzy obrad: Romana Bara, wiceprzewodniczącego WKKFiT w Gdańsku, Ryszarda Cetnarskiego, kierownika Działu Programowego ZG PTTK, Edwarda Wojtuszkiewicza, wiceprezesa Zarządu Okręgu PTTK w Gdańsku.

Następnie witany owacyjnie przez zebranych przemówił kierownik Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Tadeusz Wrębiak (Przemówienie drukujemy oddzielnie).

Skolei prezes ZG PTTK Piotr Gajewski wygłosił referat „Programowy dorobek PTTK w Polsce Ludowej” a wiceprezes Jacek Węgrzynowicz referat „Krajoznawstwo szkołą patriotycznego wychowania”.

Po referatach programowych zabrał głos przewodniczący Komitetu Konkursu Jan Kręcielewski, który dokonał podsumowania wyników Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”, zaś przewodniczący Centralnego Sztabu Konkursu Wojciech Militz odczytał werdykt jury Konkursu i listę nagrodzonych. Potem nastąpił uroczysty moment wręczenia nagród laureatom Konkursu. Nagrody ufundowane przez Centralną Radę Związków Zawodowych i Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki wręczali: sekretarz CRZZ Ryszard Pospieszynski, zastępca przewodniczącego GKKFiT Andrzej Trojnar, wiceminister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Waldemar Winkiel, sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR Jerzy Hajer, wiceprzewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej Łukasz Balcer oraz przedstawiciele Prezydium Komitetu Konkursu z Janem Kręcielewskim i prezesem ZG PTTK Piotrem Gajewskim.

Na zakończenie plenarnych obrad pierwszego dnia uczestnicy Narady Krajoznawczej PTTK uchwalili list do Pierwszego Sekretarza Komitetu Centralnego PZPR towarzysza Władysława Gomułki.

Narada i uroczystości zakończenia Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej” poprzedzone zostały otwarciem 16 maja w gdańskim klubie „Kogga” wystawy dorobku konkursu. Otwarcie dokonał przewodniczący WRN w Gdańsku Tadeusz Bejm. Uczestniczyli w nim również przewodniczący OKKT, przewodniczący KR OFSWFiT Jan Kręcielewski, zastępca przewodniczącego GKKFiT Andrzej Trojnar, prezes ZG PTTK Piotr Gajewski, zastępca Szefa GZP WP płk. Edward Szpitel, przewodniczący WKKFiT w Gdańsku B. Dymel, przewodniczący WKZZ L. Grześkowiak, członkowie Sztabu Centralnego OKKT z jego przewodniczącym Wojciechem Militzem, aktywiści konkursu oraz przedstawiciele prasy, radia i telewizji.

Na bogatą ekspozycję złożyły się nadesłane przez sztab konkursowe ze szkół, zakładów pracy i jednostek wojskowych liczne albumy, kroniki, rysunki i pomysłowe prace plastyczne obrazujące osiągnięcia dwudziestopięcioletnia.

ciąg dalszy na str. 16

PROGRAM KRAJOZNAWCZY WZMOCNI UDZIAŁ TURYSTYKI W REALIZACJI ZADAŃ BUDOWNICTWA SOCJALISTYCZNEGO

(Przemówienie kierownika Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Tadeusza Wrębiaka)

Szanowni Towarzysze!

Pragnę przekazać Wam, działaczom Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, laureatom Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”, a także wszystkim uczestnikom Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej — serdeczne pozdrowienia i życzenia owocnych, treściwych i konstruktywnych we wnioski obrad.

Dzisiejsze spotkanie, odbywające się w prastarym polskim Gdańsku, w 25-lecie zwycięstwa nad faszyzmem hitlerowskim i powrotu do Polski Ziemi Zachodnich i Północnych, ma szczególne znaczenie dla Was — ludzi krzewiących wiedzę o kraju i współdziałających w patriotycznym i internacjonalistycznym wychowaniu polskiego społeczeństwa.

Po raz pierwszy bowiem, w tak licznym gronie radzie będziecie nad doskonaleniem krajoznawczego programu turystyki. Program ten wypracowany w oparciu o bogate i wieloletnie doświadczenie polskich krajoznawców oraz wzbogacony współczesnymi osiągnięciami nauk społecznych, niewątpliwie wzmocni udział turystyki jako czynnika aktywnie wspierającego ideowo-wychowawczą działalność partii zespalająca naród wokół zadań budownictwa socjalistycznego.

Zabierając głos na Waszej naradzie muszą jednak zastrzec się, że nie zamierzam wygłaszać rozwiniętego przemówienia programowego. Program krajoznawstwa macie przecież dopracować zespołowo w czasie plenarnych jak i sekcyjnych obrad dziś i jutro. Korzystając z okazji chciałbym natomiast podkreślić, duży walor tego ambitnego zadania, jakie narada Wasza postawiła sobie dążąc do wypracowania nowych założeń i treści krajoznawstwa współczesnego, krajoznawstwa kraju budującego socjalizm.

Podkreślam ten moment, gdyż ruch turystyczno-krajoznawczy może i powinien stać się ważnym ogniwem procesu wychowania socjalistycznego w Polsce, zwłaszcza młodego pokolenia. Ruch ten spełni jednak taką funkcję jedynie wówczas, gdy uwzględnić w nim będziemy wszystkie elementy zawierające się w tym jakże szerokim i bogatym w treści pojęciu krajoznawstwa. Zawiera się w tym pojęciu bowiem zarówno piękno krajobrazu i folkloru ziemi ojczystej. Zawierają się w nim w równym stopniu postępowe i rewolucyjne tradycje naszego narodu, z których jesteśmy dumni i którymi słusznie się szycimy. Do tych tradycyjnych niejako części składowych pojęcia krajo-

znawstwa dochodzi w naszych warunkach jeszcze jeden nowy i to bardzo istotny element wyrosły na gruncie idei socjalizmu, uformowany wysiłkiem ludzi pracy, a wyrażający się olbrzymim dorobkiem gospodarczym, kulturalnym i politycznym Polski Ludowej.

Ruch turystyczno-krajoznawczy, jeśli ma zatem właściwie i skutecznie wypełniać swe zadania, musi w założeniach programowych, a także praktycznej ich realizacji dążyć do zespolenia w jeden wspólny nurt wszystkich tych trzech elementów.

Z tego też punktu widzenia należy ocenić jako celną i słuszną inicjatywę połączenia Waszej dzisiejszej narady z podsumowaniem ubiegłorocznego konkursu krajoznawczego, zorganizowanego przez PTTK z okazji 25-lecia Polski Ludowej. Dorobek tego konkursu: imponująca liczba uczestników, ilość wykonanych prac społecznych, program wielu setek imprez zostały trwały ślad w umysłach i sercach uczestników, zwłaszcza młodzieży.

O powodzeniu konkursu decydowało zarówno powszechne zaangażowanie dziesiątek tysięcy społecznych działaczy i zgodne współdziałanie organizacji przygotowujących i przeprowadzających konkurs, jak i prawidłowe określenie celów i ustalenie zadań w atrakcyjnych odpowiadających zapotrzebowaniu społecznemu formach.

Znaczny zasięg Konkursu, popularyzowanie jego celów i zadań pozwoliło, co jest szczególnie cenne, na włączenie do turystyki nowych środowisk społecznych także tych regionów naszego kraju, gdzie turystyka nie wzbudzała dotychczas większego zainteresowania. Dlatego dziś, gdy sumujemy wyniki Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”, gdy mówimy o wynikach udziału społecznego ruchu krajoznawczo-turystycznego w obchodach 25-lecia Polski Ludowej, winniśmy mieć na uwadze utrwalenie osiągniętego dorobku i wykorzystanie zastosowanych form i metod działania w dalszej działalności programowej i organizacyjnej Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, jak i też związków zawodowych, organizacji młodzieżowych oraz innych stowarzyszeń i instytucji zainteresowanych propagowaniem krajoznawstwa i rozwojem turystyki.

Kończąc, chciałbym jeszcze raz wyrazić Wam słowa uznania oraz życzyć owocnych obrad i osiągnięć w pracy społecznej na rzecz rozwoju ruchu turystyczno-krajoznawczego w naszym kraju.

KRAJOZNAWSTWO SZKOŁĄ PATRIOTYCZNEGO WYCHOWANIA

(Skrót referatu wiceprezesa ZG PTTK J. Węgrzynowicza wygłoszonego na Ogólnopolskiej Naradzie Krajoznawczej PTTK w Gdańsku — 17 maja 1970 r.)

I. — POTRZEBNA JEST DYSKUSJA O TREŚCI WSPÓŁCZESNEGO KRAJOZNAWSTWA

Poznanie kraju uzyskało rangę metody wychowawczej, bez mała 200 lat temu. Wtedy bowiem Komisja Edukacji Narodowej podniosła potrzebę znajomości kraju przez młodzież i wskazała na rolę tej kompleksowej wiedzy w wychowaniu młodego pokolenia. Również w nieco późniejszych czasach tacy ludzie jak Stanisław Staszic czy Wincenty Pol zwracali uwagę na duże wychowawcze walory wszechstronnego poznawania ojczystego kraju.

Krajoznawstwo to jest znajomość kraju, umiejętność i równocześnie pasja poznawania własnej Ojczyzny nadająca wychowawcze treści turystyce — zostało zinstytucjonalizowane w regionalistycznym ujęciu w Towarzystwie Tatrzańskim w 1873 r.

(później Polskim Towarzystwie Tatrzańskim). Podniesione do rangi swoistej ideologii zostało w Polskim Towarzystwie Krajoznawczym w 1906 r. Wszystko to działo się w okresie chylenia się Państwa Polskiego i w okresie zaborów. Siłą rzeczy głównie przeciwdziało wynarodowieniu i budziło poczucie więzi narodowej. Wspólnym mianownikiem ówczesnego krajoznawstwa było utrwalenie więzi z Ojczyzną rozdartą zaborami.

Z istoty swej krajoznawstwo jest czynnikiem sprzyjającym powstawaniu i gruntowaniu uczuć patriotycznych, w myśl zasady, która mówi, że rozwijanie uczuć i ich utrwalanie najskuteczniej następuje przez poznanie.

Patriotyzm nie jest jednak pojęciem zawierającym zawsze tę samą treść lub posiadającym zawsze te same kulturowe, społeczne i polityczne znaczenie.

Wobec tego trudno przypuszczać, że krajoznawstwo we wszystkich jego aspektach posiada cechy niezmiennie, uniwersalne. Dowodem mogą być chociażby metamorfozy pojęcia krajoznawstwa w okresie międzywojennym.

Aby krajoznawstwo mogło być czynnikiem kształtowania w społeczeństwie patriotyzmu socjalistycznego, trzeba jego treści, program i kierunki działania podporządkować nadrzędnej idei socjalizmu. Kiedyś mówiło się o „ideologii krajoznawczej”. Dzisiaj wiadomo, że nie krajoznawstwo stanowi ideologię, tak jak i nie patriotyzm wypełnia całkowicie ideologię socjalistyczną. Dzisiaj trzeba wcielić w życie zasadę, że „socjalizm jest ideologią krajoznawstwa”, a patriotyzm, który między innymi dzięki krajoznawstwu kształtujemy, jest nierozdzielnie związany z socjalizmem, a przez to w sposób integralny złączony z internacjonalizmem.

Równocześnie trzeba pamiętać, że patriotyzm we współczesnym rozumieniu tego pojęcia, to nie tylko stosunek do kraju ojczystego polegający na uczuciu miłości. Patriotyzm — to postawa społeczno-polityczna i moralna zawierająca element: poznawczy, emocjonalny i motywacyjny. Wobec tego we współczesnym krajoznawstwie nie można zadowalać się kształtowaniem tylko stanów emocjonalnych. Nie wystarczy Ojczyznę kochać, trzeba dla niej pracować i mieć świadomość dlaczego się to czyni.

Wielu działaczy, nie zastanawiając się nawet głębiej nad zagadnieniem, a powodując się intuicją — mówi dziś o „krajoznawstwie współczesnym” w odróżnieniu od tego krajoznawstwa, które uprawiali jego prekursorzy. Rozszyfrowaniu treści tego obiegowego powiedzenia „krajoznawstwo współczesne” jest poświęcona przede wszystkim nasza Narada.

II. — POTRZEBNA JEST DYSKUSJA O METODZIE KRAJOZNAWCZEJ

Istnieją również przesłanki, które sprawiają, że chcemy się również zająć metodami współczesnego krajoznawstwa. Oto one:

Krajoznawstwo zrodziło się przed I wojną światową, gdy turystyka miała mały zasięg społeczny. Kryształizowało się i zdobywało popularność wówczas, gdy turystyka zwiększyła co prawda swój zasięg, ale nie obejmowała szerokich mas społecznych (okres międzywojenny). Należy szacować rozmiary turystyki pobytowej w 1938 r. na około 600 tysięcy statystycznych uczestników i turystyki wycieczkowej oraz weekendowej optymistycznie licząc na około 1 milion statystycznych uczestników.

Wobec tego niektóre wyniesione z tradycji metody krajoznawcze obciążone są reminiscencją tamtych sytuacji, kiedy turystyka nie była zjawiskiem powszechnym.

Tymczasem dziś indywidualna chęć wypoczynku na łonie natury, wycieczkowania po kraju, wcielona w życie i uwielokrotniona przez setki tysięcy osób, przerozdziła się w zjawisko ruchu turystycznego, dawniej nieznanego w ogóle, będącego swoistym fenomenem społecznym, bądź też nieznanego w takich rozmiarach. Według danych GUS w 1968 r., a więc w 40 lat od daty powyżej wymienionej, w ruchu turystycznym krajowym uczestniczyło 59,2 milionów osób, w tym w turystyce pobytowej 7,9 miliona osób, w turystyce wycieczkowej 20 milionów osób, zaś w turystyce weekendowej 31,3 miliona osób.

Jednak rzecz tkwi nie tylko w tym, że turystyka jest dziś bez porównania liczniejsza niż dawniej. Ruch turystyczny, który można określać, opisywać, badać jako popyt turystyczny (zapotrzebowanie) powoduje powstawanie bliźniaczego zjawiska, jakim jest podaż turystyczna (usługi) w postaci zespołu materialnych i organizacyjnych środków obsługi ruchu turystycznego.

Współczesne krajoznawstwo, jeżeli ma mieć znaczenie i pozostawać w organicznym związku z turystyką i na nią wpływać, musi funkcjonować i w sferze pobytu i w sferze podaży turystycznej.

A więc dzięki krajoznawstwu chcemy zarówno rozwijać określone zainteresowania turystów jak i usługi turystyczne przesycić krajoznawczymi treściami. Musi zatem dysponować innymi metodami, niż wówczas,

gdy turystyka była „hobby” niewielkiej liczby ludzi, lub przedmiotem zabiegów jeszcze mniejszej liczby „propagatorów turystyki”.

III. — POTRZEBNA JEST RÓWNIEŻ DYSKUSJA MODELOWA NAD KRAJOZNAWSTWEM Z PUNKTU WIDZENIA PTTK

Istnieje i trzecia przyczyna, dla której należy podjąć dyskusję modelową nad współczesnym krajoznawstwem, a więc obejmującą i problemy treści i metod. Przyczyna ta tkwi w tym, że inny jest dziś odbiorca (konsument) krajoznawstwa i innymi jesteśmy my — działacze krajoznawczy.

U zarania krajoznawstwa twórcy byli równocześnie jego konsumentami. Później na skutek oczywistej konieczności i powstawania „usługowych” agend (schroniska, obiekty muzealne, stacje turystyczne, znakowanie szlaków, ratownictwo górskie, przewodnictwo) wzrastają świadczenia działaczy na rzecz bardziej powszechnej turystyki.

Jednakże ilość turystów, których obsługą zajmują się współcześni działacze naszego Towarzystwa jest niewspółmiernie większa niż dawniej.

Nie sposób przeto, aby posługiwali się oni metodami tradycyjnymi. Inna musi być wręcz sylwetka działacza. Nie wystarczy osobisty entuzjazm, umiejętność samodzielnego prowadzenia wycieczki i kształtowania postaw turystów swym bezpośrednim przykładem. Współczesny działacz krajoznawczy musi umieć przeżywać piękno kraju i poddawać się urokowi krajobrazu, ale równocześnie musi umieć wykorzystywać środki masowego przekazu, wprawnie operować środkami technicznymi, służącymi turystyce, znać zasady organizacji mas ludzkich, znać metody sprawnego wwiązania we wspólną całość wielu czynników, które składają się na współczesną turystykę. Inny jest również odbiorca krajoznawstwa (inaczej mówiąc uczestnik ruchu turystycznego):

— zmieniła się struktura socjalna uprawiających turystykę,

— zmienił się wiek turystów,

— zmienił się stopień przygotowania do uprawiania turystyki,

— wzrastają wymagania w zakresie usług turystycznych,

— zmieniają się upodobania i poglądy na społeczną funkcję turystyki,

— zwielokrotniły się formy zorganizowanego uprawiania turystyki.

Jedne z tych zjawisk działają in plus na jakość turystyki, a więc na większą chłonność krajoznawstwa przez masy turystów, inne działają in minus, powodując na przykład obniżenie się poziomu turystyki.

Wobec tego w modelu współczesnego krajoznawstwa, a więc w jego treściach i metodach trzeba u^hzględnić takie czynniki, które funkcjonując w sferze programowej będą wspierały pozytywne cechy ruchu turystycznego, a usuwały cechy negatywne.

I nie wystarczy do metod i treści wyniesionych z tradycji dodać jedynie słowo „współczesność”. Zmiany modelowe w krajoznawstwie muszą być głębokie i zachodzić stale w rytmie zmian społecznych w kraju.

IV. — DWOISTOŚĆ ROZUMIENIA WSPÓŁCZESNEGO KRAJOZNAWSTWA

Aby w pełni uwzględnić problemy przedstawione w poprzednich rozdziałach, należy na krajoznawstwo patrzeć jako na:

— wyraz określonych tendencji programowych w turystyce, zwłaszcza w turystyce masowej,

— ruch społeczny dorosłych i młodych turystów, stymulujący powstawanie i umacnianie się tych tendencji.

Omówieniem tego dwoistego rozumienia współczesnego krajoznawstwa na tle ogólnych problemów turystyki zajmniemy się poniżej.

Turystyka posiada następujące walory, ogólnie uznane za pozytywne i wręcz niezbędne w każdym wysoko rozwiniętym społeczeństwie:

— służy regeneracji sił i prewencji zdrowotnej,

— jest czynnikiem kształcącym i kulturotwórczym,

— niesie efekty gospodarcze.

Nie jest naszym zadaniem w tej chwili analizowanie

wszystkich zjawisk, towarzyszących współczesnej turystyce. Natomiast na Naradzie chcemy zająć się pierwszym z wymienionych wyżej problemów to jest programem, treścią turystyki rozumiejąc, że dzięki właściwemu programowi, który ruchowi turystycznemu zaofiaruje PTTK, zwiększą się jego walory społeczne.

V. — KRAJOZNAWSTWO JAKO TENDENCJA PROGRAMOWA W TURYSTYCE

W programie turystyki, zwłaszcza w programie turystyki wycieczkowej, można wyróżnić dwa aspekty:

- poznawczo-wychowawczy,
- sprawnościowy (wytrzymałościowy) i rekreacyjny.

Podział ten zawiera pewną dozę umowności, jak większość podziałów w zjawiskach społecznych, ponieważ w rzeczywistości aspekty poznawczo-wychowawczy i sprawnościowo-rekreacyjny są ze sobą nierozdzielnie związane.

Pierwszy zawiera głównie następujące elementy: chęć poznawania, elementy samowychowania, chęć popularyzowania wiedzy o kraju, chęć pożytecznego działania, na przykład w dziedzinie ochrony przyrody, ochrony zabytków, ochrony naturalnego środowiska człowieka itd.

Drugi zawiera głównie takie elementy jak: chęć czynnego wypoczynku, rozwój cech motorycznych, chęć wykazania sprawności fizycznej, elementy współzawodnictwa, często dążenia do osiągnięcia najlepszych wyników.

Zbędny jest spór o to, który z czynników powinien zyskać supremację w programowaniu masowej turystyki — oba są ważne. Ponieważ jednak jesteśmy na naradzie krajoznawczej, siłą rzeczy wypada się zająć poznawczo-wychowawczym aspektem turystyki.

W pierwszej fazie propagowania turystyki należy mieć na uwadze następujące cele:

- tworzenie sytuacji, w których człowiek chce wycieczkę wykorzystać dla osobistego wypoczynku,
- wywołanie zaciekawienia spotykanymi ludźmi, ich życiem i pracą, obiektami zabytkowymi, przyrodą, krajobrazem itd.,
- nabywanie podstawowych cech kulturalnego zachowania się w obcym otoczeniu, w zespole, w terenie,
- wzbudzenie chęci ponownego brania udziału w wycieczce.

Zwracanie uwagi na te cztery czynniki jest podstawowym obowiązkiem organizatorów turystyki masowej. Nie powstają one samorzutnie, są natomiast warunkiem koniecznym dla rozwijania trwałych zainteresowań turystyką, bez których nie byłoby wcale ruchu turystycznego.

Na wyższym szczeblu uprawiania turystyki należy wymienić następujące cele jej programu poznawczo-wychowawczego:

- zachęcenie do uznania turystyki jako jednej ze stałych form spędzania czasu wolnego,
- kształcenie umiejętności wyboru tematu wycieczki (trasa, forma wycieczki, obiekty, które się chce obejrzeć i poznać); poświęcenie odpowiedniej uwagi przygotowaniom do wycieczki („przeżywanie przygotowań”),
- opanowanie niezbędnej techniki wycieczkowania, nabywania umiejętności poznawania otoczenia, rejestrowania wiadomości i wrażeń (na przykład za pomocą nowoczesnych środków technicznych),
- wyczerpanie na sprawę ochrony przyrody i zabytków, na ogólną kulturę wycieczkowania w zespole lub indywidualnie.

Te kolejne cztery czynniki czynią turystę zainteresowanym w stałym uprawianiu turystyki. Jest on jeszcze ciągle tylko konsumentem walorów turystyki, ale konsumentem bardziej wymagającym. W tej grupie turystów mieszczą się masy członkowskie PTTK.

Na jeszcze wyższym szczeblu uprawiania turystyki należy do poprzednich dodać jeszcze inne cele poznawczo-wychowawcze:

- utrwalanie zainteresowań turystyką, niezależnie od pory roku, od wieku, czasu, jaki się ma do dyspozycji,

— nauczenie się sposobów pogłębienia swej wiedzy o kraju dzięki odpowiedniej lekturze, studiom, samokształceniu się,

— nabywanie chęci przekazywania tej wiedzy innym, popularyzowanie wśród innych turystów; nabywanie wysokiej kultury współzycia na wycieczce,

— działanie na rzecz ochrony zabytków kultury swego kraju i przyrody.

Te czynniki kwalifikują turystę do grupy nie tylko konsumentów, ale współtwórców tych walorów kształcących i wychowawczych, które mogą być dzięki turystyce przekazywane masom turystów. Taki turysta — to niewątpliwie przyszły działacz PTTK.

Z powyższego wynika, że przyswajanie wiedzy o kraju jest niezbędnym składnikiem współczesnej turystyki na każdym jej szczeblu. To jest właśnie krajoznawstwo, traktowane jako istotna tendencja programowa w masowej turystyce.

Nietrudno również zauważyć, że krajoznawstwo jest na każdym z tych szczebli harmonijnie powiązane z innymi składnikami wychowania, których wartość nie tylko może być sprawdzona w turystyce, jak na przykład nabywanie umiejętności współzycia w zespole, osobistej aktywności, kultury zachowania itd. W tym wyraża się dobitnie swoistość krajoznawstwa jako tendencji programowej w masowej turystyce, iż idzie ono w parze z innymi, wartościowymi ze społecznego punktu widzenia, celami programowymi turystyki.

VI. — KRAJOZNAWSTWO JAKO RUCH SPOŁECZNY

Stymulowaniem poznawczo-wychowawczego programu turystyki masowej zajmują się w PTTK krajoznawcy, na przykład przez odpowiednią podaż opisów obiektów godnych poznania, zachęcenie turysty do gromadzenia własnych spostrzeżeń o takich obiektach itd. Działacze ci, zainteresowani folklorem, opisywaniem zabytków, gromadzeniem i popularyzowaniem informacji o kraju, utrzymując między sobą więzi, tworzą ruch społeczny, nazywany tradycyjnie ruchem krajoznawczym.

Proponujemy przyjęcie następującej formuły określającej ruch krajoznawczy:

Ruch krajoznawczy — jest to ruch społeczny, rozwijający się na bazie różnych form turystyki, dążący do gromadzenia i popularyzowania wiadomości o kraju ojczystym i działania na rzecz utrwalania zasobów przyrody i kultury i ich pomnażania. Powyższa działalność prowadzi do szerzenia uczuć patriotycznych, umiłowania swego ojczystego kraju i kształtowania czynnych, zaangażowanych w budowę socjalizmu postaw obywatelskich.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze jedyną najliczniejszą grupę krajoznawców, nadaje ruchowi krajoznawczemu najdogodniejsze ramy organizacyjne dla jego rozwoju, dzięki czemu krajoznawstwo ma szansę przenikać do masowej turystyki, zaś w czołowych kręgach turystów umacniać postawy ideowego zaangażowania.

Ruch krajoznawczy, który reprezentowany jest w PTTK, charakteryzuje więc nie tylko wyniesiona z wędrówek wiedza: etnograficzna, historyczna, geograficzna, przyrodnicza, ekonomiczna czy socjologiczna, składająca się na obraz Ojczyzny, ale również działanie polegające na upowszechnieniu tej wiedzy w masach turystów, na czynnym stosunku do własnego kraju, użytecznej dla niego pracy, głównie na tych odcinkach, gdzie występuje kontakt człowieka z przyrodą i dorobkiem kultury narodowej i gdzie potrzebna jest ochrona i pomnażanie tych nieprzemijających wartości.

Dopiero harmonijne połączenie poznania z działaniem, pozwala na wykrystalizowanie się prawdziwej postawy patriotycznej, która cechować musi każdego krajoznawcę, pasowanego na działacza polskiej turystyki.

Ruch krajoznawczy, adaptując się do zmieniającej się sytuacji społecznej, rozgałęził się w cztery pionierstwa (wzajemnie oczywiście powiązane), które nastawione są na:

- popularyzację wiedzy o kraju,

- działalność pedagogiczną (wychowawczą i dydaktyczną),
- działalność regionalistyczną,
- dyskontowanie dorobku różnych dziedzin nauki i na współdziałanie z nauką.

Pierwsza z gałęzi ruchu krajoznawczego służy głównie przygotowaniu i dostarczeniu masowemu ruchowi turystycznemu (głównie wycieczkowemu i pobytowemu) interesujących, kształkujących, rozwijających się do budzenia i utrwalania patriotycznych uczuć — informacji o zabytkach przeszłości, godnych uwagi obiektach wzniesionych współcześnie, o historii, o problemach doby dzisiejszej, o kulturze narodowej.

Druga gałąź ruchu krajoznawczego służy głównie wychowaniu i kształceniu młodzieży. Zarówno treści jak i metody krajoznawcze muszą tu być podporządkowane jednolitemu systemowi wychowania, prawom rozwoju intelektualnego i uczuciowego młodzieży.

Trzecia gałąź ruchu krajoznawczego polega głównie na wydobywaniu i ujawnianiu specyficznych cech poszczególnych regionów kraju tworzących w sumie kompleksową wiedzę o regionie, kształtowaniu świadomości i poczucia więzi regionalnej, a następnie skłanianiu do działalności w zakresie wszechstronnej aktywizacji środowiska.

Czwarta gałąź ruchu krajoznawczego zajmuje się przetwarzaniem na użytek popularyzatorski i wychowawczy zdobyczy szeregu dyscyplin naukowych. Może służyć również nauce poprzez mobilizowanie osób, nie zajmujących się profesjonalnie nauką, do rozlicznych prac pomocniczych, przyczynkarskich, masowych badań, przynoszących określone wartości dla nauki polskiej.

VII. — KRAJOZNAWCZY PROGRAM TURYSTYKI WYRAZEM INTEGRALNOŚCI KRAJOZNAWSTWA I TURYSTYKI

W jaki sposób zbudować program współczesnego krajoznawstwa, aby był odbiciem tezy o integralności krajoznawstwa i turystyki? Czy ma to być jeden program dla całego kraju, czy też powinny być tworzone programy regionalne? Jakie zabiegi organizacyjne należy podjąć, aby zapewnić realizację założonego programu? Oto pytania, na które zamierzamy dać odpowiedź w trakcie Narady.

Proponuję, aby na Naradzie zająć się ustaleniem krajoznawczego programu turystyki. Przy takim ujęciu sprawy spełniony będzie postulat nasycenia krajoznawstwem całej turystyki. Krajoznawczy program turystyki będzie więc wytyczną programową dla różnych dyscyplin turystyki, a wewnątrz PTTK będzie stanowił programową dyrektywę dla działalności ogniw Towarzystwa.

Dla powyższych przyczyn powinien to być program ogólnopolski, zawierający głównie krajoznawcze treści turystyki. Dzięki temu wysiłki wszystkich ogniw naszego Towarzystwa będzie można sumować i osiągać poważny postęp w określonych dziedzinach.

Program ten powinien być weryfikowany co pewien czas. (Myślę, że raz w trakcie kadencji władz Towarzystwa).

Równocześnie jednak konieczne jest tworzenie terenowych (regionalnych) krajoznawczych programów turystyki. Powinno to być ambicją i obowiązkiem każdego oddziału PTTK, ponieważ oddział jest podstawowym ogniwem Towarzystwa, które dzięki zgromadzonemu w nim aktywowi i posiadanym środkom jest zdolne do samodzielnej działalności w zakresie programowania turystyki. Sprawą zaś zarządów okręgów PTTK i skupionych wokół działaczy powinna być pomoc oddziałom w tym trudnym zadaniu programowym, którego dotąd przed nimi w takim rozmiarze i z takim naciskiem nie stawialiśmy. Trzeba będzie się zająć w najbliższej przyszłości metodologią tworzenia owych programów. Rzecz to bardzo ważna, ponieważ dotychczas masową turystykę programowano najczęściej za pomocą listy imprez, co dzisiaj w całej rozciągłości trudno uznać za najlepszy sposób eksponowania poznawczo-wychowawczych treści turystyki. Przydawanie zaś bez głębszego zastanowienia różnym imprezom turystycznym hasel związanych z aktualnymi rocznicami jest mało skutecznym sposobem programowego ukierunkowania turystyki masowej.

W regionalnych krajoznawczych programach turystyki znajdowałyby odbicie główne kierunki zarysowane programem ogólnopolskim, które uzupełnione byłyby zadaniami wynikającymi ze specyfiki danych środowisk, ich potrzeb, tradycji turystycznych itd.

VIII. — PROPOZYCJA

KRAJOZNAWCZEGO PROGRAMU TURYSTYKI

Podajemy przeto pod rozwagę i ocenę uczestników Narady zarys krajoznawczego programu turystyki, który — w razie przyjęcia, stałby się przedmiotem realizacji we wszystkich ogniwach Towarzystwa do następnego Walnego Zjazdu Delegatów, który planowany jest na wiosnę 1972 roku. Program ten składa się z dwóch części. Pierwszą stanowią „główne kierunki krajoznawczego programu turystyki”, ujęte w punktach, drugą — „główne zadania w czterech gałęziach krajoznawstwa”.

Pierwsza część, a więc „główne kierunki krajoznawczego programu turystyki” zawiera te tematy pracy krajoznawczej, które wydają się być najbardziej nośne dla problematyki wychowania patriotycznego, a równocześnie przedstawiają sobą atrakcyjny wachlarz treści dla różnych dziedzin turystyki. Innymi słowy spośród zasobu licznych tematów pracy krajoznawczej wybrano kilka, wokół których powinna się skupić uwaga działaczy Towarzystwa organizujących masowy ruch turystyczny. Zastosowana tu została metoda wyboru głównych kierunków programowych, która pozwala na koncentrację środków na wybranych zadaniach i dzięki temu na uzyskanie powszechnie zauważalnych efektów.

W części drugiej programu zarysowane zostały zadania w czterech gałęziach ruchu krajoznawczego tak dobrane, aby mogły służyć podstawowej roli jaką ruch ten ma do spełnienia — to jest stymulowanie poznawczo-wychowawczego programu turystyki masowej.

A oto główne kierunki krajoznawczego programu turystyki ujęte w rozwinięte hasła, które łatwo będzie propagować — jeżeli oczywiście znajdą poparcie uczestników Narady.

— WALKA — Poznawanie historii walki o zachowanie polskości, historii walk o narodowe i społeczne wyzwolenie w latach niewoli i okupacji; poznawanie historii walki klasy robotniczej i ludu polskiego przeciwko kapitalizmowi; poznawanie miejsc upamiętnionych walkami „o naszą wolność i waszą”, braterstwem broni żołnierzy ostatniej wojny, którzy walczyli przeciwko hitlerowcom; utrwalanie pamiątek z okresu ostatniej wojny.

— PRACA — Poznawanie konstruktywnej pracy narodu polskiego nad umacnianiem swego Państwa, pomnażaniem jego dobrobytu i znaczenia w świecie; poznawanie historii przemysłu i techniki, przejawów postępu technicznego na przestrzeni dziejów i obecnie, poznawanie dorobku rzemieślników, robotników i inżynierów, którzy dawali podwaliny pod współczesną cywilizację techniczną; zabezpieczenie środków i wytworów pracy rzemieślniczej i fabrycznej, świadczących o narastającym tempie postępu technicznego.

— MYŚL — Poznawanie udziału Polaków w ogólnopolskim dorobku myśli naukowej, sylwetek ludzi nauki, nauczycieli pokoleń; poznawanie etapów poszerzenia edukacji narodowej i jej powszechności obecnie; poznawanie zakładów naukowych w ich kształcie zabytkowym i współczesnym; staranie o przysporzenie nauce polskiej nowych wartości dzięki pracy reszty krajoznawców.

— TRADYCJE — Poznawanie dorobku kultury poszczególnych regionów kraju; poznawanie zwyczajów, obrzędów ludowych, kulturywanie folkloru, staranie o tworzenie silnych więzi kulturowych w środowiskach nowo tworzonych oraz na Ziemiach Zachodnich i Północnych; działanie na rzecz narastania tradycji miejscowych; popieranie pamiętkarstwa regionalnego.

— ODKRYWCZOŚĆ — Poznawanie okolic kraju mało dotąd odwiedzanych przez turystów; działanie na rzecz „deglomeracji” ruchu turystycznego; zachęcenie młodych turystów do odwiedzania niewykorzystanych turystycznie zakątków kraju; popularyzowanie nieznanych dotąd obiektów krajoznawczych; za-

chęcanie miejscowych czynników do organizowania prostymi środkami urzędów recepcyjnych.

— **PRZYSZŁOŚĆ** — Poznawanie kierunków rozwoju gospodarczego, kulturalnego i społecznego kraju; tworzenie wizji przyszłościowego obrazu Polski na tle dorobku ostatniego ćwierćwiecza; udział w planowaniu zagospodarowania przestrzennego kraju na odcinkach związanych z rozwojem turystyki i utrwalaniem zasobów przyrody.

— **OCHRONA** — Staranie o wszechstronną ochronę naturalnego środowiska człowieka, zwłaszcza w zakresie związanym z turystyką; poznawanie zasad ochrony środowiska człowieka przez ochronę przyrody; propagowanie kultury wycieczkowania.

A oto główne zadania w czterech gałęziach krajoznawstwa, których realizacja pozwoli zabezpieczyć powodzenie krajoznawczego programu turystyki.

Popularyzacja krajoznawstwa

a) Kontynuować i rozszerzać prace nad katalogowaniem, opisywaniem i dobieraniem do celów popularyzatorskich odpowiednich obiektów krajoznawczych. W tym celu należałoby między innymi przeprowadzić akcję inwentaryzacji zasobów krajoznawczych o zasięgu krajowym; utworzyć w tym celu Komitet Krajowy składający się z naukowców różnych dyscyplin; opracować długoterminowy plan pod auspicjami Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz „KKFIT”; przeprowadzić centralne kursy dla inwentaryzatorów zasobów krajoznawczych; podjąć prace nad wydaniem „Encyklopedii Krajoznawstwa”; powołać Komitet Encyklopedii wspólnie z Państwowym Wydawnictwem Naukowym; utworzyć sieć korespondentów terenowych.

b) Doskonalić metody przekazywania turystyce informacji o zasobach krajoznawczych; rozwijać pracownie i poradnie krajoznawcze; rozpatrywać zasoby włączania przewodników do prac nad krajoznawczym programem turystyki i jego realizacją; podjąć studia nad metodologią opracowywania i wydawania przewodników turystycznych; opracować zasady i wskazówki dla wydawania popularnych folderów i ulotek turystycznych; opracować wspólnie z Państwowym Przedsiębiorstwem Wydawnictw Kartograficznych plan krajoznawczych wydawnictw kartograficznych.

c) Usprawnić metody programowania wycieczek z punktu widzenia ich treści krajoznawczych. W tym celu, między innymi, przeprowadzić weryfikację odznak turystyki kwalifikowanej z punktu widzenia treści krajoznawczych; utworzyć w biurach obsługi ruchu turystycznego PTTK zespoły krajoznawcze, składające się z wytrawnych działaczy krajoznawczych, które zajęłyby się programowaniem masowego ruchu turystycznego.

Pedagogiczne wykorzystanie krajoznawstwa

a) Starać się o wprowadzenie do toku studiów przygotowujących nauczycieli odpowiedniego pensum zajęć na temat krajoznawczego programu turystyki.

W tym celu opracować ramowy program monograficznych zajęć krajoznawczych dla studentów wyższych szkół nauczycielskich; rozwijać i doskonalić szkolenie kierowników wycieczek szkolnych.

b) Rozszerzać pracę z młodzieżą w dziedzinie krajoznawstwa. W tym celu opracować ogólną koncepcję

pracy kół krajoznawczych młodzieży szkolnej, które w szkołach średnich stanowiłyby agendę PTTK; utworzyć przy oddziałach PTTK krajoznawcze ośrodki metodyczne pracy z młodzieżą, które mogłyby prowadzić poradnictwo w zakresie krajoznawstwa dla nauczycieli różnych przedmiotów; popularyzować stopień „Instruktora Krajoznawstwa” wśród nauczycieli — opiekunów kół krajoznawczych młodzieży szkolnej. Opracować i spopularyzować „Kartę młodego krajoznawcy” zawierającą skodyfikowany system wymagań w stosunku do młodzieży uprawiającej turystykę. Zweryfikować wymagania i wprowadzić trzy-stopniową „Młodzieżową Oznakę Krajoznawczą” (MOK); dostosować najniższe stopnie odznak turystyki kwalifikowanej do potrzeb pracy z młodzieżą.

Krajoznawstwo regionalistyczne

a) Rozszerzyć współpracę z towarzystwami regionalnymi. W tym celu podjąć inicjatywę nawiązania bezpośrednich kontaktów pomiędzy ogniwami PTTK a towarzystwami regionalnymi; dążyć do wykorzystania działalności towarzystw regionalnych, do szerzenia wśród turystów wiedzy o kraju. Organizować raz w roku sesję naukową poświęconą treściom i metodom działalności regionalistycznej.

b) Stwarzać warunki dla rozwoju regionalizmu wewnątrz PTTK. W tym celu, między innymi, podjąć wydawanie rocznika pt. „Regiony” poświęconego wynikom krajoznawczych prac regionalistycznych i ich zastosowaniu w aktywizacji turystycznej regionów; rocznik ten mógłby również stanowić platformę współpracy PTTK z towarzystwami regionalnymi.

Krajoznawcza działalność paranaukowa

a) Czynić starania o zainteresowanie naukowców różnych dziedzin problematyką krajoznawczą. W tym celu, między innymi, ufundować stałą nagrodę ZG PTK za prace magisterskie mające znaczenie dla popularyzacji krajoznawstwa w masowym ruchu turystycznym. Odbywać co dwa lata „forum krajoznawcze”, na którym naukowcy różnych dyscyplin mogliby prezentować swój dorobek naukowy pod kątem wykorzystania go w krajoznawstwie.

b) Popularyzować w PTTK prace mające znaczenie dla rozwoju nauki. W tym celu ustalić z Polską Akademią Nauk oraz innymi zainteresowanymi instytucjami naukowymi zakres i plan prac badawczych, które mogłyby podjąć PTTK wykorzystując do tego młodzież uprawiającą turystykę i określone grupy turystów dorosłych. Utworzyć wewnątrz ogniw PTTK „Koła przyjaciół nauk”, które by inicjowały i prowadziły przyczynkarskie badania naukowe w dziedzinie odpowiadających zainteresowaniom krajoznawczym. Wykorzystać pracownie krajoznawcze dla prowadzenia naukowych prac przyczynkarskich.

Przedstawiony w referacie wywód teoretyczny oraz zarys programu działalności krajoznawczej są usytuowane w centrum problematyki ruchu turystycznego. Jeszcze więc raz potwierdzona została teza o integralności krajoznawstwa i turystyki. Program krajoznawczy, który określa kształt współczesnego krajoznawstwa, stanowi praktyczne odbicie tradycyjnego hasła krajoznawców:

„POZNAJ SWÓJ KRAJ I OJCZYŹNIE SŁUŻ”

PROGRAMOWY DOROBEK PTTK W POLSCE LUDOWEJ

(Skrót referatu prezesa ZG PTTK Piotra Gajewskiego wygłoszonego na Ogólnopolskiej Naradzie Krajoznawczej)

DLA nas działaczy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego dzisiejsza narada, która ma zarysować krajoznawczy program turystyki według społecznych potrzeb dni dzisiejszych i na miarę rozwijającego się stale ruchu turystycznego, daje równocześnie możliwość do retrospektywnego spojrzenia na działalność Towarzystwa w minionych latach.

Formalnie rzecz biorąc możemy bilansować już dziś jubileuszowy, bo 20-letni dorobek PTTK, które po-

stało w 1950 roku, ale w rzeczywistości — dorobek 25-letni, gdyż Towarzystwo nasze nawiązało do szczytnych założeń swych poprzedników — PTT i PTK, które zaraz po zwycięskiej wojnie z hitleryzmem reaktywowały się w Polsce w nowych warunkach ustrojowych.

Świadomi, że działalności Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego nie można odrywać od ogólnego tła politycznego, gospodarczego i społecz-

nego Polski Ludowej, od przemian, które dokonały się w wyniku zwycięstwa idei socjalistycznych, a które w dziedzinie nas interesującej sprawiły, iż turystyka stała się niemal powszechnym atrybutem wycieczki i ludźmi pracy, spróbujmy ustalić od jakiego podstawowego dorobku programowego PTTK należy rozpocząć ocenę naszej pracy.

Wydaje się, że wolno nam za punkt wyjścia przyjąć słowa, którymi nestor turystyki i krajoznawstwa w Polsce — dr Mieczysław Orlikowicz otwierał połączeniowy zjazd PTT i PTK, a które brzmiały:

„Otwieram Walny Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, który zgodnie z wolą krajowego aktywu polskich turystów i krajoznawców, wyrażoną na wczorajszych zjazdach i zgodnie z potrzebami Polski Ludowej na jej drodze ku wyższym formom życia, ma otworzyć nową kartę w historii polskiej turystyki i krajoznawstwa, przez zjednoczenie obu Towarzystw w jedno silne, masowe Towarzystwo”.

W zdaniu tym został położony niezwykle silny akcent na umasowienie Towarzystwa, na umasowanie turystyki i krajoznawstwa, na ich upowszechnienie. Chwila była chyba ku temu stosowna, jeśli się zważy, że w 1950 r. PTT liczyło 31 oddziałów i 11.744 członków, zaś PTK 90 oddziałów i 7.400 członków.

Była to ilość, zarówno członków jak i zasięgu społecznego oddziaływania, absolutnie niedostateczna wobec zapotrzebowania na turystykę i wycieczki, które rosło z roku na rok u milionowych rzesz społeczeństwa rozbudzanego rewolucyjnymi przemianami, rzesz ludzi, którym dano pracę i naukę.

W tym aspekcie należało więc stworzyć nowy program działania Towarzystwa, którego głównym celem było budzenie w społeczeństwie zamiłowania do uprawiania turystyki i krajoznawstwa, a w konsekwencji także uczenie prawidłowego stosowania zasad ich uprawiania.

Program upowszechniania turystyki i krajoznawstwa był stworzony w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym od momentu jego powstania i jest realizowany konsekwentnie do chwili obecnej; zdał w praktyce trudny egzamin życia. Towarzystwo może być dumne, że grupuje obecnie bez mała półmilionową armię członków i obejmuje swym zasięgiem, wszystkimi rodzajami swej działalności 15 milionów uczestników ruchu turystycznego.

Co legło u podstaw umasowania turystyki poprzez PTTK? Pionierskie poczynania działaczy Towarzystwa w pierwszym dziesięcioleciu PTTK. Powiedzieli sobie oni wówczas, i słusznie, że turystykę mogą umasować wszelkie imprezy turystyczne nakładające się na ważne wydarzenia polityczne i społeczne kraju, a więc związane z tym wszystkim co dzieje się w tym kraju, a jednocześnie imprezy ukazujące przeszłość i współczesność w ich logicznym związku, wychowujące nowego człowieka świadomego tego związku, świadomego, jak powiedział towarzysz Władysław Gomułka, dziedzictwa całej złożonej spuścizny dziejowej narodu. Nie od rzeczy będzie tu wspomnieć, że takie właśnie imprezy były i w wielu przypadkach są obecnie świetną propagandą turystyki i jej uprawiania, integrują społeczeństwo, zachęcają do wzięcia udziału w imprezie, która przecież poza swymi wartościami ideowo-wychowawczymi jest także wycieczką, relaksem, odprężeniem, daje zadowolenie.

Umasowiły więc turystykę PTTK-owską, turystykę z dobrym programem, wielkie rajdy i zloty lat pięćdziesiątych i spowodowały zainteresowanie tą formą jej uprawiania. Mimo istniejącego wówczas braku dostatecznej ilości dobrego sprzętu, można stwierdzić, że pierwsze ogólnopolskie rajdy, czy to będzie ogólnopolski górski rajd narciarski, nizinny rajd narciarski pod nazwą „Wędrówka Północy”, rajd pieszy, kolarski, wielki rajd przyjaźni „Szlakami Lenina” w Tatrach powtarzany następnie co roku, kładły jednak podwaliny pod rozwój turystyki kwalifikowanej. Czyż trzeba dziś udowadniać, że spływ-gigant „Wodami Polski do Granicy Pokoju” w 1955 roku, podczas którego wodniacy płynęli gwiaździście

rzekami i jeziorami z różnych zakątków kraju do Odry, a nią do Kostrzyna, zapoczątkował masowy rozwój turystyki kajakowej, spływów kajakowych?

Jest i druga strona działania, które legło u podstaw upowszechnienia turystyki, wycieczkowania. Oto powstał model imprez PTTK-owskich nazwanych rajdami, zlotami, zjazdami, spływami, który w zależności od charakteru imprez i udziału turystów z poszczególnych dziedzin opiera się na określonych zasadach. Podstawową zasadą tego modelu, obok celów programowych: krajoznawstwa, manifestacji związanych z ważnymi obchodami państwowymi i rocznicami, odkrywania i popularyzowania nowych terenów turystycznych, obejmowania różnych środowisk społecznych, jest regulaminowe sprecyzowanie warunków współzawodnictwa drużynowego lub indywidualnego, uczestnictwa i odpowiedzialnej punktacji. Stworzenie zaś dodatkowo systemu odznak turystycznych stało się dalszym bodźcem do uprawiania turystyki i zdobywania coraz to innych kwalifikacji.

Inicjatorska i przodująca rola PTTK w organizacji tego typu imprez została uznana przez związki zawodowe i organizacje młodzieżowe, które powierzyły Towarzystwu koordynację rocznych kalendarzy imprez turystycznych.

Mówiąc o upowszechnieniu turystyki i krajoznawstwa poprzez PTTK, nie można zapomnieć o tak ważnej z programowego punktu widzenia dziedzinie działalności, jak rozbudowanie w 1954 roku, powstałego w PTK, systemu wczasów wędrownych, polegającego na wędrówkach pieszych, górskich, kajakowych, kolarskich, narciarskich itp. System ten, oparty o finansową pomoc Funduszu Wczasów Pracowniczych, stał się doskonałą szkołą kształcenia nowicjuszy w tych dziedzinach turystyki. Szczególnie odnosi się to do spraw narciarskich. Bez fałszywej skromności można stwierdzić, że PTTK poprzez swe szkółki narciarskie, obozy szkoleniowe i wędrownie, poprzez szerokie zaangażowanie w te akcje działaczy Komisji Turystyki Narciarskiej oraz w oparciu o własną bazę noclegową schronisk nauczyło jeździć na nartach i wyprowadziło na zimowe szlaki setki tysięcy turystów. PTTK bowiem jest jedyną organizacją turystyczną, która podjęła szkolenie kadr i adeptów sztuki narciarskiej.

Jest rzeczą jasną, że upowszechnienie turystyki nastąpiło poprzez działania organizatorskie, urządzanie wypraw, spływów, zlotów oraz propagandowe, do czego przyczyniły się wielokrotnie imprezy typu widowiskowego. Ale turystyka tego typu, turystyka kwalifikowana z całym jej bogatym programem, systemem odznak nie mogła stanowić jedynej sfery działalności PTTK. O ile turystyka i krajoznawstwo miały być w pełni upowszechnione, trzeba było uczynić dalszy krok naprzód w kierunku objęcia turystyką przede wszystkim robotników, pracowników zakładów produkcyjnych, fabryk, hut, kopalń oraz członków ich rodzin.

I ten krok został uczyniony.

Przełomowym w tej dziedzinie momentem stała się uchwała Sekretariatu Centralnej Rady Związków Zawodowych z 5 stycznia 1955 roku, uznająca PTTK za głównego organizatora turystyki i krajoznawstwa w zakładach pracy i zobowiązująca ogniwa związkowe do współpracy z Towarzystwem.

W ślad za tą uchwałą Towarzystwo podpisało liczne umowy i porozumienia o współpracy i ściśłym współdziałaniu z wieloma związkami branżowymi, które pozwoliły na rozszerzenie działania PTTK, na dalsze umasowanie turystyki. Przyniosło to w rezultacie dobre wyniki. Liczba kół zakładowych, która w 1954 r. wynosiła 896 wzrosła gwałtownie i już w rok później wyniosła ponad 2.000. W wielkich kombinatach i zakładach pracy powstawały kolejno oddziały zakładowe PTTK, stając się dla członków załogi i ich rodzin ośrodkami turystyczno-krajoznawczego oddziaływania. Z kolei ustanowienie funkcji organizatora turystyki w zakładzie pracy stało się kamieniem milowym na drodze do objęcia właściwie zaprogramowaną wycieczką, im-

prezją turystyczną, tysięcy ludzi pracy. Dość powiedzieć, że dziś dysponujemy kadrami organizatorów turystyki 36.000, 4.600 kołami zakładowymi, 425 oddziałami zakładowymi i że jesteśmy w stanie objąć zasięgiem swojej działalności 15 milionów osób. I mimo, iż ów stan jeszcze nie zadowala, czego dowodem ostatnie plenum ZG PTTK, poświęcone doskonaleniu metod i form pracy kół i oddziałów zakładowych PTTK, metod i form pracy w środowisku zakładowych pracy, to przecież programowe hasło: „Koło i oddział zakładowy PTTK w służbie załogi” jest wielkim dorobkiem naszego Towarzystwa.

Również i w innej sferze oddziaływania, a mianowicie na ludzi mieszkających i jednoczących się dla podejmowania określonych akcji społecznych, ludzi znających się wzajemnie, PTTK rzuciło inne programowe hasło podjęte przez Walny Zjazd Towarzystwa w 1965 r. „Oddział PTTK pełni swą społeczną służbę w interesie i imieniu rady narodowej”.

Wreszcie, gdy mówimy o rozszerzeniu kręgu oddziaływania PTTK, nie sposób zapomnieć o młodzieży. Stanowi ona dla naszego Towarzystwa naturalną bazę dopływu kadr turystycznych oraz w przyszłości działaczy, od jej „uturystycznienia” zależeć będzie przyszłe oblicze polskiego krajoznawstwa.

Sytuacja Towarzystwa była tu szczególnie trudna zlikwidowaniu w 1954 r. szkolnych kół PTTK. Dopiero powołanie szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych i podpisanie w 1964 r. porozumienia pomiędzy ZG PTTK a Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, na mocy którego SKKT mogą być członkami zbiorowymi Towarzystwa przełamało impas, przyciągnęło do programowych prac i nauczycieli i młodzież. To dało jednocześnie asumpt do propagowania i rozwijania turystyki kwalifikowanej w środowisku młodzieży, i to zarówno szkolnej jak i studenckiej, robotniczej i wiejskiej.

Na rozszerzenie działalności PTTK w środowisku młodzieżowym, wielki wpływ miała także realizacja porozumień o współdziałaniu Towarzystwa ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej, Związkiem Młodzieży Wiejskiej i Związkiem Harcerstwa Polskiego.

To pozwalała na ożywienie ruchu turystyczno-krajoznawczego młodzieży, na podnoszenie kadry przewodników turystyki kwalifikowanej, którą to kadrami organizacje młodzieżowe: ZMS, ZMW, LZS, ZHP uznały za jedyną uprawnioną do prowadzenia i rozwijania turystyki kwalifikowanej.

Współpraca z organizacjami młodzieżowymi Towarzystwa to wzajemne przenikanie idei turystyczno-krajoznawczych, rodzenie się nowych pomysłów i inicjatyw, szczególnie w środowisku studenckim oraz możliwość rozszerzania nowych form turystyki, w której młodzież ma szczególnie dużo do powiedzenia, jak np. rozwój nowoczesnej turystyki, że wymienimy turystykę motorową, pletwonurkowanie, marsze na orientację itp.

Dorobek programowy naszego Towarzystwa w Polsce Ludowej obok upowszechnienia turystyki i krajoznawstwa, wpłynięcia szeroką falą do zakładów pracy, działania w imieniu i na rzecz rady narodowej, pracy wśród młodzieży i z młodzieżą, to jednak przede wszystkim uwspółcześnienie krajoznawstwa, silne związanie tego krajoznawstwa z nurtem przemian polityczno-społecznych dokonywujących się w naszym kraju, uczynienie z krajoznawstwa środka wychowywania społeczeństwa.

Stworzenie z krajoznawstwa oręża w walce o socjalistyczne wychowanie społeczeństwa, o socjalistyczne wychowanie każdego turysty doprowadziło do zmian jakościowych w dziedzinie przewodnictwa turystycznego, które stało się nieodłącznym elementem programowania wycieczek, imprez turystycznych.

Dorobek programowy PTTK w tej kwestii to nie tylko fakt, że szkolenie przewodników turystycznych zostało przez władze państwowe powierzone Towarzystwu, co już samo w sobie jest uznaniem prawidłowo prowadzonej pracy, ale przede wszystkim stworzenie

z przewodnika takiego działacza krajoznawczego, który przedstawia fakty i wydarzenia historyczne na tle prawidłowo opisanych stosunków społeczno-politycznych, właściwie wypukła fakty i wydarzenia, postacie historyczne związane z postępowymi nurtami w życiu naszego narodu, z walkami o wyzwolenie społeczne i narodowe, z rewolucyjnymi walkami ludu pracującego, umiejętnie łączy historię z dniem dzisiejszym naszego kraju, z najnowszą historią Polski, z walkami o Polskę Ludową, z ukazaniem dorobku budownictwa socjalistycznego i perspektywami dalszego rozwoju naszej Ojczyzny.

Trzeba stwierdzić, że tak pojęte przewodnictwo turystyczne, liczące blisko 10 tysięcy działaczy — stanowi dzisiaj silny oręż, gdy idzie o oddziaływanie na milionowe rzesze uczestników ruchu turystycznego. A przecież przewodnicy PTTK oprowadzili w samym tylko 1969 roku 6.300.000 turystów i wycieczkowiczów. To unaczynia wagę problemu, unaczynia programowy w tej dziedzinie dorobek.

PTTK prowadzi wiele dziedzin życia turystyczno-krajoznawczego i obejmuje swym zasięgiem miliony uczestników ruchu turystycznego. Nie jest rzeczą tego referatu wyczerpanie wszystkich osiągnięć PTTK w Polsce Ludowej. Chcielibyśmy tylko przedstawić najważniejsze, programowe sukcesy Towarzystwa, które sprawiły, że nasze oddziaływanie jest tak wszechstronne. Ów dorobek programowy dotyczył sfery działalności statutowo-programowej. Ale jest jeszcze jedna sfera statutowego działania PTTK, a mianowicie statutowo-usługowa; jest to po prostu działalność ekonomiczna, prowadzenie schronisk, domów wycieczkowych, domów turysty, produkcja pamiątek turystycznych, działalność biur obsługi ruchu turystycznego. Czy w tej dziedzinie działalności można mówić o sprawach programowych, modelowych? Niewątpliwie tak.

Trzeba bowiem powiedzieć, że Towarzystwo zwróciło i zwraca nadal baczną uwagę na informacyjno-poradniczą rolę schronisk, na wartości integracyjne jakie niesie, nieść powinno schronisko turystyczne, a czego nie daje, bo dać nie może zwykły hotel. Jeśli nawet występują tu jakieś niedostatki tak pojętej pracy schroniska, to jest to wina wykonawcy, a nie mankamentów modelowych. I na te problemy należy na pewno zwrócić bacniejszą uwagę, bowiem kwestie kultury turystycznej i wychowawczego oddziaływania bazy PTTK-owskiej są sprawą również ważną jak problemy wychowawcze, które niesie za sobą ruch krajoznawczo-turystyczny. W tej sferze działania, nasza statutowo-usługowa działalność będziemy doskonalili i usprawniali nasze formy gospodarowania bazą.

Programowy dorobek Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego jest wielki. Ale ten dorobek musi być pomnażany, musi służyć całemu społeczeństwu. Czekają nas na pewno nie mniej trudna od dotychczasowej droga dalszego upowszechniania turystyki i krajoznawstwa.

Czekają nas także nowe, powszechne akcje związane z rokiem 1973-cim — rokiem 100-lecia Polskich Organizacji Turystycznych* i 500-lecia urodzin wielkiego humanisty i uczonego, syna narodu polskiego — Mikołaja Kopernika.

Towarzystwo nasze powinno obecnie bardziej niż kiedykolwiek zwrócić uwagę na zwiększenie swego wpływu na treść ruchu turystycznego angażując w tym celu doświadczenia całego aktywu, wszystkich działaczy, wprzegając w prace programowe wszystkie ogniwa Towarzystwa, poczynając od koła, klubu, oddziału, zarządu okręgu a na Zarządzie Głównym i jego komisjach kończąc.

To właśnie PTTK jest zdolne i może opracować i przedstawić wszystkim turystom krajoznawczy program, który milionowemu ruchowi turystycznemu nada rumieńców i barw, uczyni go jeszcze bardziej przydatnym dla wypoczynku, prewencji zdrowotnej i wychowania. To właśnie PTTK chce wziąć na siebie trud takiego ukierunkowania turystyki, aby w pełni służyła praktycznemu wychowaniu społeczeństwa.

IDEE KONKURSU, JEGO PROGRAM I REALIZACJA ZYSKAŁY POWSZECHNĄ APROBATĘ SPOŁECZEŃSTWA

(Fragmenty przemówienia przewodniczącego Krajowej Rady Ogólnozwiązkowej Federacji Sportu, Wychowania Fizycznego i Turystyki CRZZ — Jana Kręcielewskiego, wygłoszonego na zakończenie OKKT „Szlakami Polski Ludowej”)

NIE jest dziełem przypadku, że uroczystość zakończenia Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej” i wręczenia nagród laureatom Konkursu ma miejsce w Gdańsku, w dniach wielkiej krajoznawczej debaty. Nie jest sprawą przypadku, gdyż Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” okazał się — o czym dowodnie świadczą jego rezultaty — praktycznym potwierdzeniem tezy o ścisłym związku krajoznawstwa i turystyki.

...Formułując cele i zadania Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” dążyliśmy do tego, aby impreza ta jako całość stała się przykładem właściwie rozumianej działalności programowej w społecznym ruchu krajoznawczo-turystycznym.

...Założeniem OKKT było (obok celów postawionych w regulaminie konkursu) także skupienie wokół realizacji jego celów całokształtu działalności krajoznawczo-turystycznej i rekreacyjnej prowadzonej w zakładach pracy i instytucjach, w mieście i na wsi, w szkołach i uczelniach, w jednostkach wojskowych, działalności organizowanej przez ognia związkowe, organizacje młodzieżowe, ogniska krzewienia kultury fizycznej, ognia PTTK, SKKT i inne organizacje społeczne.

Dla zorganizowania i przeprowadzenia akcji konkursowej Ogólnopolski Komitet Konkursu powołał Wojewódzkie Komisje Konkursu, które czuwały nad całością zagadnień konkursowych, realizowanych na terenie swoich województw, współdziałały w powoływaniu Sztabów Powiatowych, prowadziły działalność informacyjną i instruktażową oraz koordynowały i nadzorowały prace Sztabów Powiatowych. Bezpośrednimi organizatorami Konkursu na terenie powiatu (miasta, dzielnicy) były Sztaby Powiatowe (miejski, dzielnicowy), które poza rolą inicjatorską prowadziły rejestry uczestników, weryfikowały imprezy, przedsięwzięcia i inicjatywy konkursowe, gromadziły dokumentację prac konkursowych, dokonywały oceny realizacji zadań i rozdziału nagród terenowych.

...Syntetyczne rezultaty Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej” nie dają, bo dać nie mogą, pełnego obrazu, zarówno zmagania konkursowych jak i różnorodnego jego dorobku, tym bardziej, że rozliczne mogą być stosowane tu miary i oceny. Do kilku z nich powrócimy w dalszej części wystąpienia. W tym miejscu pragniemy zwrócić uwagę tylko na niektóre ogólniejsze momenty, które naszym zdaniem są jak najbardziej autentycznymi rezultatami konkursowej akcji.

● Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” stał się dla tysięcy jego uczestników okazją do pogłębiania wiedzy o kraju, o jego dokonaniach w okresie 25-lecia władzy ludowej.

● Konkurs w sposób przekonywający udowodnił powszechność turystyki w Polsce Ludowej, jej dostępność dla wszystkich grup społecznych, a także wielkie możliwości rozwojowe.

● Konkurs unaoczniał, że różnie stałe poziom i kultura uprawiania turystyki i krajoznawstwa tak wśród młodzieży, jak i starszych obywateli.

Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” był — co godzi się z satysfakcją podkreślić — imprezą przede wszystkim młodzieży. 1.830.212 uczestników to członkowie organizacji młodzieżowych i uczniowie szkół. Nie mniej młodzieży brało udział w akcjach konkursowych inicjowanych przez zakłady pracy, ognia PTTK i TKKF oraz organizacji działających na wsi. Uczestnictwo młodych w Konkursie „Szlakami Polski Ludowej” przejawiało się głównie poprzez masowe organizowanie wycieczek, liczny udział w rajdach, zlotach i spływach, wyrażało się w zwiedzaniu zakła-

dów pracy, a tam zapoznawaniu z produkcją, tradycjami załogi i perspektywami rozwojowymi fabryk, hut, kopalń itd. Młodzież urzędzała i zwiedzała wystawy, opracowywała monografie, redagowała gazetki, kręciła filmy i fotografowała, organizowała spotkania z interesującymi ludźmi — czołowymi działaczami społecznymi i politycznymi, uczestnikami walk II wojny światowej, partyzantami, pisarzami. Młodzież wreszcie podejmowała wartościowe czyny społeczne.

...Inicjatywy i imprezy młodzieży — a nie tylko one — dawały możliwość pogłębiania wiedzy z historii walk i postępowych tradycji narodu, informowały i unaoczniały przyszłość regionu i całego kraju, pogłębiały turystyczne zainteresowania uczestników Konkursu.

...Dorobek Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” jest i ilościowo ogromny, i jakościowo imponujący. Ocenę tę bez większego trudu przełożyć można na język konkretów, faktów. Fakty zaś świadczą, że w roku trwania Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” zorganizowano 93.895 imprez i wycieczek; wzięło w nich udział blisko 3.300.000 uczestników. Imprezy te charakteryzowały się dobrym poziomem organizacyjnym i wartościowymi treściami programowymi. Trwałym dorobkiem imprez i wycieczek są filmy, zdjęcia, bogate albumy, opracowania monograficzne i zbiory etnograficzne.

...Kontynuując przegląd konkursowych osiągnięć, z konieczności daleko niepełny, zwróć z kolei uwagę na te działania i inicjatywy, które służyły popularyzowaniu miejsc upamiętnionych w historii Polski oraz obiektów i tras krajoznawczo-turystycznych. Bowiem i w tym rozdziale konkursowej akcji dorobek zasługuje na wysokie podkreślenie. Uczestnicy Konkursu oznaczyli tablicami 532 obiekty i miejsca upamiętnione w najnowszej historii Polski, a szczególnie w okresie II wojny światowej. Dokonali inwentaryzacji krajoznawczej 650 obiektów. Opracowali 337 nowych szlaków turystycznych. Dla potrzeb turystyki masowej uczestnicy Konkursu opracowali 1535 tras wycieczkowych.

...Z przytoczonych przykładów, jednoznacznie wynika, że uczestnicy Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” harmonijnie łączyli poznanie z działaniem — co służyło kształtowaniu prawdziwych postaw patriotycznych i obywatelskich.

Można przytoczyć jeszcze inne fakty informujące o wielkim wkładzie akcji konkursowej w upowszechnianiu wśród mieszkańców wiedzy o swym środowisku poprzez wycieczki, wystawy, odczyty, gazetki, zwiedzanie zakładów pracy. Konkretnie, w miesiącach trwania Konkursu zorganizowano 16.194 odczyty, 4180 wystaw, wykonano blisko 3000 gazetek. 1.800.000 osób wzięło udział w wycieczkach do zakładów pracy. Te działania, podkreślamy, sprzyjały tworzeniu się i umacnianiu zaangażowanej, społecznej postawy uczestników Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”.

Nasz Konkurs obejmował akcję masowego zdobywania odznaki „Szlakami Polski Ludowej” i odznaki „Szlakami Chwały Ojczyzny i Narodu”. Cieszy bardzo fakt, że w roku trwania Konkursu jego uczestnicy zdobyli około 200 tysięcy odznak „Szlakami Polski Ludowej” i 60 tysięcy odznak „Szlakami Chwały Ojczyzny i Narodu”.

...Ekspozycja w działalności turystycznej programu krajoznawczego jest warunkiem podstawowym dla kształtowania się postaw patriotycznych. Lecz program krajoznawczy winien nie tylko rozbudzać uczucia, ale również skłaniać do działania dla socjalistycznej Ojczyzny i narodu. Z tego właśnie powodu w programie krajoznawczym Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” znalazły się zadania pobudzające

uczestników do aktywności, głównie w zakresie czynów społecznych, na rzecz swego środowiska. Czyny społeczne podejmowane były głównie w zakresie budowy bazy turystycznej i sportowej, obiektów kulturalnych, porządkowania miast i osiedli oraz terenów rekreacyjnych, prac polowych, zalesiania itd.

„Szczególnego omówienia wymaga przebieg Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” w Wojsku Polskim, a także wśród kolejarzy oraz transportowców i drogowców, ponieważ te środowiska powołały odrębne sztaby Konkursu.

„Na oddzielne podkreślenie zasługuje fakt ogromnej inwencji i pomysłowości w organizowaniu i przeprowadzaniu Konkursu. Do najbardziej powszechnych przedsięwzięć należały tzw. patrol: „Szukamy pionierów władzy ludowej”, „Odwiedzamy b. żołnierzy 1 i 2 Armii WP”, „Partyzantów GL i AL”, „Osadników wojskowych”, „Pionierów zagospodarowania Ziemi Zachodnich i Północnych”. Materiałnym dorobkiem tych patroli są nagrania magnetofonowe, filmy, zdjęcia, dokumenty, które obrazują udział Polaków w walce o niepodległość oraz początki kształtowania się ludowej państwowości.

Dużą popularność zyskały sobie w wojsku akcje: „Zbieramy dowody polskości Ziemi Zachodnich i Północnych”, „Tu jest mój dom”, „Zwiedzamy pola bitewne”, „Odwiedzamy pracowników służby bezpieczeństwa i MO”, „Polska — 69” itp.

„Dużym zainteresowaniem cieszył się konkurs wśród kolejarzy, transportowców i drogowców.

Efekty? Akcjami i imprezami objęto ponad 300.000 osób, co stanowi około 40% członków tego związku, zdobyto 1446 odznak „Szlakami Polski Ludowej” oraz 6320 odznak „Szlakami Chwały Oręża Polskiego”. Trwały dorobek konkursowy kolejarzy i transportowców, to oznaczenie tablicami 44 obiektów i miejsc upamiętnionych w historii Polski, opracowanie dla masowego ruchu turystycznego 87 tras wycieczkowych oraz 16 szlaków turystycznych.

„Nie sposób wyliczyć wszystkich inicjatyw, czynów społecznych, imprez i akcji naszego pięknego i imponującego Konkursu. Myślę, że dobrze to świadczy o naszym Konkursie, o jego milionach uczestników

i ich wielkim dorobku. Liczby i fakty tu przytoczone przekonywająco wyrażają także i to, że idee Konkursu, jego cele, program i realizacja spotkały się z powszechną aprobatą społeczeństwa.

Bilansując konkursowy dorobek pragniemy bardzo silnie i dobitnie podkreślić, że Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” wyczerpał olbrzymie możliwości tkwiące w społecznej inicjatywie, że pozyskał dla turystyki i krajoznawstwa nowe środowiska społeczne, zaktywizował szereg mniej dotąd znanych miejscowości i regionów, przyciągnął do pracy dla turystyki nowych działaczy. Konkurs i jego wyniki — powiedzmy to szczerze — przyczyniły się znacznie do podniesienia rangi spraw turystyki i wypoczynku w naszym kraju.

Przed nami wielkie pokonkursowe zadanie: utrwalić i kontynuować dorobek Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej”! Zadania ambitne i trudne, wymagające koncentracji, by nic z tego, co uzyskaliśmy, nie rozproszyć, ale systematycznie wzbogacać i doskonalić.

Wręczamy Wam dziś, drodzy laureaci nagrody za zwycięstwo w naszym Ogólnopolskim Konkursie. Z tej okazji, z okazji osiągniętego przez Was sukcesu w największej w historii polskiej turystyki imprezie krajoznawczo-turystycznej organizowanej w roku jubileuszowym Polski Ludowej, pragnę z upoważnienia i w imieniu Komitetu Organizacyjnego Konkursu złożyć Wam serdeczne gratulacje. Okazaliście się najlepszymi, pierwszymi wśród tysięcy zakładów pracy, szkół, wśród setek powiatów, miast i dzielnic, które przystąpiły do konkursowego współzawodnictwa. Wąską wielką zasługą jest między innymi, że Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” przejdzie do historii polskiej turystyki jako impreza ze wszech miar udana.

Korzystam również z okazji, by z tej trybuny uroczystości wyrazić słowa serdecznego podziękowania wszystkim instytucjom, organizacji, prasie, radiu, telewizji oraz osobom i zespołom, które swą pracą i życzliwym poparciem przyczyniły się do sukcesu Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej”.

BOGATY DOROBEK OGÓLNOPOLSKIEGO KONKURSU KRAJOZNAWCZO-TURYSTYCZNEGO „SZLAKAMI POLSKI LUDOWEJ”

TUJ ROKU 1969 Krajowa Rada Ogólnozwiązkowej Federacji Sportu, Wychowania Fizycznego i Turystyki, Ogólnopolski Komitet Współpracy Organizacji Młodzieżowych ZMS, ZMW, ZHP, ZSP, KMW i Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze — świadomi wychowawczej roli krajoznawstwa i turystyki oraz możliwości wykorzystania form działalności krajoznawczo-turystycznej do spopularyzowania w 25-lecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej historii i współczesnego dorobku Ludowej Ojczyzny — podjęły organizację wielkiego Ogólnopolskiego Konkursu Krajoznawczo-Turystycznego „Szlakami Polski Ludowej”. Konkursu inicjatyw, dzięki któremu każdy, według swoich zamiłowań i zainteresowań mógł odkrywać na nowo nasz kraj, jego ludzi i sprawy, piękno przyrody, dzieła umysłów i rąk ludzkich oraz miejsca upamiętnione w historii Polski.

Patronat nad konkursem objął Ogólnopolski Komitet Frontu Jedności Narodu.

Poparcie i pomoc dla akcji konkursowej uzyskano od szeregu instytucji i organizacji na czele z Centralną Radą Związków Zawodowych, Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Głównym Zarządem Politycznym Wojska Polskiego, Głównym Komitetem Kultury Fizycznej i Turystyki.

Do współpracy włączyło się szereg organizacji jak: Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, Liga Obrony Kraju. Organizatorzy Konkursu uzyskali cenną pomoc

od redakcji dzienników i czasopism, redakcji młodzieżowych Polskiego Radia i TV.

Pomocą w podjęciu i przeprowadzeniu OKKT „Szlakami Polski Ludowej” były wzory i doświadczenia zaczerpnięte z pamiętnego i ze wszech miar udanego konkursu „Przez X Wieków Polski”, przeprowadzonego w roku 1966.

CELE I ZADANIA KONKURSU

Celem konkursu było skupienie i rozwinięcie wszelkich inicjatyw krajoznawczo-turystycznych oraz ożywienie ruchu turystycznego we wszystkich jego formach w każdym środowisku społecznym dla wszechstronnego zaznajomienia społeczeństwa a zwłaszcza młodzieży z:

— historią zwycięskich walk z hitlerowskim okupantem oraz rodzimą reakcją o wolność, niepodległość i władzę ludową,

— osiągnięciami Polski Ludowej w okresie 25-lecia we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego,

— planami i perspektywami dalszego rozwoju budownictwa socjalistycznego w Polsce.

Chodziło także o:

— pobudzenia do działania szerokich rzesz społeczeństwa a zwłaszcza młodzieży, dla rozwoju i upowszechnienia krajoznawstwa oraz turystyki, jako szczególnie atrakcyjnej i społecznie użytecznej formy racjonalnego wypoczynku. Powinno się to odbywać

głównie poprzez spopularyzowanie tzw. „małych form turystyki” we wszystkich, również i mało znanych, regionach kraju, ze zwróceniem uwagi na nadanie tej działalności głębszych treści ideowo-wychowawczych, — wykorzystanie do realizacji tych celów wszelkiej działalności krajoznawczo-turystycznej i rekreacyjnej prowadzonej w zakładach pracy i instytucjach, w mieście i na wsi, w szkołach i uczelniach, w jednostkach wojskowych, organizowanej przez ogniwa związkowe, organizacje młodzieżowe, ogniska krzewienia kultury fizycznej, ogniwa PTTK, SKKT i inne organizacje społeczne.

Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” trwał przez cały rok 1969 a tematy zadań konkursowych, zgodnie z regulaminem obejmowały:

— organizację wycieczek i imprez krajoznawczo-turystycznych urządzanych po trasach oraz szlakach prowadzących do miejsc upamiętnionych wydarzeniami związanymi z najnowszą historią Polski, jej rozwojem kulturalnym, społecznym i gospodarczym, z walkami narodu polskiego o wyzwolenie społeczne i narodowe,

— popularyzację już znanych lub odkrywanie nowych bądź zapoznanych miejsc, upamiętnionych w historii Polski oraz opracowywanie ich inwentaryzacji krajoznawczej, porządkowanie i oznaczanie tablicami miejsc historycznych, a także wyznaczenie szlaków turystycznych,

— upowszechnianie znajomości regionów i miejscowości wśród ich mieszkańców pod hasłem „Wczoraj, dziś i jutro naszego miasta, regionu, powiatu” itp.

— upowszechnianie wiedzy o własnym zakładzie pracy, szkole, uczelni, na tie historii i perspektyw rozwojowych właściwej gałęzi gospodarki, kultury i nauki,

— popularyzowanie i zdobywanie krajoznawczo-turystycznej odznaki PTTK „Szlakami Polski Ludowej” ustanowionej przez ZG PTTK w porozumieniu z KR OFSWFiT, ZMS, ZSP i ZHP z okazji 25-lecia PRL oraz Odznaki „Szlakami Chwały Oryęa Polskiego”, ustanowionej przez ZG PTTK i Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego,

— czyny społeczne dla swego środowiska.

Dla zmobilizowania aktywu do poczynań typu inicjatorskiego i organizatorskiego Konkurs był przeprowadzony i oceniany dwustopniowo: na szczeblu podstawowym (powiat, miasto, dzielnica) oraz centralnym, w skali krajowej.

W konkursie szczebla podstawowego brały udział zakłady pracy, instytucje, wsie, szkoły i uczelnie, podstawowe ogniwa organizacji społecznych, a także samorzutnie organizujące się zespoły składające się conajmniej z 3 osób.

W konkursie szczebla centralnego uczestniczyły powiaty, miasta, dzielnice, na terenie których odbywał się konkurs, wyróżniające się w konkursie szczebla podstawowego zakłady pracy, instytucje, wsie i uczelnie zgłoszone przez sztaby powiatowe do konkursu szczebla centralnego.

ORGANIZACJA KONKURSU

Dla realizacji zadań konkursu utworzony został Ogólnopolski Komitet Organizacyjny Konkursu w następującym składzie: przewodniczący — **Jan Kręćielewski** — przewodniczący Krajowej Rady OFSWFiT, wiceprzewodniczący: **Zygmunt Najdowski** — ZG ZMS, **Stefan Strogulski** — ZG PTTK, **Edward Szpitel** — GZP WP, **Jacek Węgrzniewicz** — Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

W czasie trwania konkursu nastąpiły zmiany w składzie wiceprzewodniczących: na miejsce Zygmunta Najdowskiego wszedł **Andrzej Majkowski** a na miejsce Stefana Strogulskiego — **Wojciech Militz**.

Komitet Organizacyjny OKKT powołał Centralny Sztab Konkursu w następującym składzie: przewodniczący — **Stefan Strogulski** — sekretarz generalny PTTK, wiceprzewodniczący: **Wojciech Militz** — ZG PTTK, **Józef Topisz** — KR OFSWFiT, komisarz — **Krystyna Gosk** — ZG PTTK.

W trakcie trwania konkursu nastąpiła zmiana na stanowisku przewodniczącego Sztabu — funkcję tę po odejściu Stefana Strogulskiego objął **Wojciech Militz**, zaś funkcję wiceprzewodniczącego **Ryszard Cetnarski** — ZG PTTK.

Członkowie Sztabu: **Rudolf Auch** — Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, **Waldemar Blaszcuk** — RN ZSP, **Gabriela Filipiak** — TV — TEM, **Ryszard Kubiak** — TV — TEM, **Jerzy Iwaszkiewicz** — Redakcja „Głos Pracy”, **Bogdan Kaliński** — ZG ZMW, **Janusz Krawczyk** — Redakcja „Światowid”, **Elżbieta Kuske** — ZG ZMS, **Jerzy Nowak** — GZP WP, **Bogusław Sztandera** — GK ZHP, **Jerzy Treutz** — GK FFiT, **Mieczysław Waszak** — Federacja „Kolejarz”, **Lucyna Żwan** — ZG PTTK.

Członkowie Komitetu: **Janusz Cybulski** — SBP „Turysta”, **Adam Czarnowski** — redakcja „Poznaj Swoj Kraj”, **Władysław Czuba** — ZG Ligi Obrony Kraju, **Bohdana Gajdeckowa** — redakcja „Motywy” (dawna „Drużyna”), **Eugeniusz Jagodziński** — redakcja „Wiadomości”, **Andrzej Jucewicz** — redakcja „Sport dla wszystkich”, **Józef Kowalik** — Rada Ochrony Pom-

ników Walki i Męczeństwa”, **Janusz Krawczyk** — redakcja „Światowid”, **Kazimierz Leś** — redakcja „ITD”, **Stanisław Lisiński** — redakcja „Nowa Wieś”, **Zbigniew Lenka** — ZG ZBoWiD, **Jolanta Łopuszyńska** — redakcja „Walka Młodych”, **Henryk Maziejuk** — redakcja „Zarzewie”, **Jerzy Pawłowski** — „Czata”, **Janusz Przedpejski** — Rada Główna Zrzeszenia LZS, **Stefan Rawicz** — „Radiowe popołudnie z młodzieżą”, **Stanisław Rusinek** — „Gromada”, **Wiesław Sikora** — ZG TKKF, **Marian Sołtysiak** — ZG ZBoWiD, **Karol Sroczyński** — PZMOT, **Jan Stykowski** — redakcja „Na Przełaj”, **Wojciech Szkiela** — redakcja „Dziennik Ludowy”, **Witold Szymanderski** — redakcja „Sztandar Młodych”, **Edward Trojanowski** — redakcja „Trybuna Ludu”, **Mieczysław Wierzbicki** — Orbis, **Zdzisław Wróblewski** — redakcja „Dookoła Świata”.

Ogólnopolski Komitet Konkursu odbył trzy posiedzenia plenarne, w ramach których:

- zatwierdzono założenia i regulaminy konkursu,
- powołano Sztab Centralny,
- określono sposoby i metody propagowania konkursu,
- oceniano przebieg konkursu w czasie jego trwania,
- podsumowano wyniki konkursu,
- postanowiono upowszechnić twarły dorobek konkursu drogą popularyzowania szlaków 25-lecia PRL, organizowania imprez na tych szlakach, przygotowania szeregu wydawnictw, zdobywania odznak „Szlakami Polski Ludowej” i „Szlakami Chwały Oryęa Polskiego”, które uchwała Plenum ZG PTTK wchodzi na stałe do systemu odznak PTTK,
- przyjęto protokół jury o przyznaniu nagród konkursowych szczebla centralnego,
- ustalono program uroczystego zakończenia konkursu.

Centralny Sztab Konkursu odbył 42 posiedzenia, których tematami było między innymi:

- powoływanie Wojewódzkich Komisji oraz Sztabów Powiatowych OKKT,
- opracowanie materiałów organizacyjnych i informacyjnych,
- opracowanie preliminarza budżetowego oraz nadzór nad jego realizacją,
- omówienie zadań konkursowych i sposobu ich realizacji przez współorganizatorów w celu najszerszego udziału społeczeństwa w OKKT,
- nadanie odpowiednich kierunków pracom w poszczególnych województwach za pośrednictwem Komisji Wojewódzkich OKKT,
- omówienie współudziału zainteresowanych organizacji społecznych przy urządzaniu centralnych imprez konkursowych,

- dokonywanie określonych analiz przebiegu konkursu,
- przygotowanie zebrań plenarnych,
- opracowanie 3 biuletynów informacyjnych,
- ustalenie zasad oceny prac konkursowych,
- powołanie jury i podsumowanie konkursu,
- organizacja i przeprowadzenie zakończenia konkursu.

Ponadto Centralny Sztab OKKT poświęcił dużo uwagi propagowaniu konkursu. W tym celu:

- zainteresowano konkursem prasę, radio i telewizję,
- wydrukowano w nakładzie 40 tys. egzemplarzy założenia programowe regulaminu konkursu i instrukcję OKKT „Szlakami Polski Ludowej”,
- kupon konkursowy zamieściło wiele gazet centralnych i terenowych,
- regulamin OKKT ukazał się w czasopiśmie „Poznaj swój kraj” jak również w wielu innych gazetach,
- w tygodniku „Światowid” wydrukowano w nakładzie 55.000 specjalną wkładkę poświęconą Konkursowi z regulaminem odznaki „Szlakami Polski Ludowej” i omówieniem regulaminu OKKT,
- wydanych zostało 60 tys. plakatów oraz 40.000 ulotek,
- wydano afisz okolicznościowy informujący o sztabach powiatowych w nakładzie 20.000 egz.,
- wydrukowano 5 tys. dyplomów oraz wydano złotą odznakę konkursu,
- zorganizowano pięć konferencji prasowych, na których zapoznano dziennikarzy z założeniami organizacyjnymi i regulaminowymi konkursu, przebiegiem konkursu w pierwszych miesiącach jego trwania, na półmetku, oraz z wynikami i osiągnięciami konkursu.

Dla bardziej wszechstronnego spopularyzowania OKKT „Szlakami Polski Ludowej” współorganizatorzy przygotowali dodatkowo m. in. następujące konkursy:

- ZMS pod nazwą „Szlakami wiedzy i przygód”
- ZMW — „Moja wieś wczoraj i dziś”
- ZMS — „Udana niedziela”
- ZMS — „Z soboty na poniedziałek”
- WKKT Poznań „Tu jest nasz dom” i „Nieznany szlak”
- redakcja „Poznaj swój kraj” — opracowanie monografii własnej miejscowości
- redakcja „Sygnały” — konkurs na reportaże i fotografie
- Turystyczna Agencja Prasowa — Konkurs dla korespondentów
- redakcja „Światowid”: „Redaguj z nami trasy tygodnia”, „Wybieramy przedstawiciela fauny”, „Lato w twoim obiektywie”
- ZG PTTK — „Złoty laur”
- TEM, Walka Młodych, PTTK — „Pocztówka ze szlaku”.

KOMISJE WOJEWÓDZKIE

Dla zorganizowania i przeprowadzenia akcji konkursowej Ogólnopolski Komitet Konkursu powołał 18 Wojewódzkich Komisji Konkursu, które czuwały nad całością zagadnień konkursowych na terenie swoich

województw, współdziałały w powoływaniu sztabów powiatowych, prowadziły działalność informacyjną i instruktażową oraz koordynowały i nadzorowały prace sztabów powiatowych. Szczególnie aktywną działalnością wyróżniły się komisje wojewódzkie OKKT w Poznaniu, Katowicach, Krakowie i Bydgoszczy.

SZTABY POWIATOWE

Bezpośrednimi organizatorami konkursu na terenie powiatu (miasta, dzielnicy) były sztaby powiatowe (miejskie, dzielnicowe), które poza rolą inicjatorską prowadziły rejestry uczestników, weryfikację imprez, przedsięwzięć i inicjatyw konkursowych, gromadziły dokumentację prac konkursowych, dokonywały oceny realizacji zadań i rozdziału nagród terenowych.

Sztaby powiatowe powoływane były przez poszczególnych współorganizatorów Konkursu a w skład ich wchodziły działacze terenowi zainteresowanych organizacji społecznych. Powołano łącznie 298 sztabów:

przy PTTK powstało 183 sztaby
przy ZMS „ 22 „
przy ZHP „ 22 „
przy ZMW „ 11 sztabów
przy LZS „ 6 „
przy LOK „ 7 „
przy ZSP „ 4 sztaby
oraz 11 sztabów przy innych organizacjach.

ponadto Związek Zawodowy Transportowców i Drogowców powołał 15 sztabów, Związek Zawodowy Kolejarzy 8 sztabów oraz 9 sztabów prowadziło działalność w środowisku wojskowym.

UCZESTNICTWO W KONKURSIE

Ogółem w Ogólnopolskim Konkursie Krajoznawczo-Turystycznym „Szlakami Polski Ludowej” wzięło udział ponad 6 milionów uczestników. Współzawodniczyło: 267 powiatów, 2668 zakładów pracy, 2761 szkół i uczelni, 508 wsi. Zadania konkursowe realizowało: 3518 drużyn ZHP, 3233 — kół ZMS, 2580 — kół i klubów PTTK, 1957 — kół ZMW, 1039 — klubów LZS, 293 — ognisk TKKF, 199 — kół gospodyń wiejskich i 471 innych ogniw.

Liczbę uczestników konkursu w poszczególnych województwach przedstawia tabela:

Okręg	Uczestnicy
Bydgoszcz	839.551
Poznań	833.457
Katowice	618.372
Rzeszów	563.873
Kraków	314.716
Lublin	313.823
Zielona Góra	283.643
Łódź	242.868
Gdańsk	223.462
Szczecin	175.046
Opole	136.642
Koszalin	127.916
Olsztyn	94.427
Białystok	77.940
Mazowsze	75.252
Kielce	72.591
Wrocław	68.822
Warszawa	54.006
Związek Zaw. Kolejarzy	205.003
Zw. Zaw. Transp. i Drog.	100.357
Wojsko	669.935
Razem	6.891.702

Udział w konkursie ze strony ludności niektórych powiatów był masowy.

Świadczą o tym m.in. następujące przykłady:

Włocławek	287.541 uczestników
Golub Dobrzyń	176.409 „
Toruń	102.600 „
Gliwice	101.018 „
Chrzanów	129.958 „
Lublin	199.040 „
Łódź — miasto	104.755 „
Poznań — Jeżyce	115.636 „
Kalisz	174.122 „
Stalowa Wola	244.106 „
Świnoujście	148.964 „
Gorzów	148.021 „

UCZESTNICTWO MŁODZIEŻY

W ogólnej liczbie ponad 6 milionów uczestników bardzo duży procent stanowiła młodzież. Z samych organizacji młodzieżowych i szkół uczestniczyło 1.830.212 osób, a mniej więcej drugie tyle młodzieży brało udział w swych zakładach pracy, wsiach, jednostkach PTTK i TKKF.

Uczestnictwo młodzieży w konkursie przejawiało się głównie poprzez masowe organizowanie wycieczek, liczny udział w rajdach, zlotach i spływach, zwiedzaniu zakładów pracy i zapoznawaniu się z ich produkcją, organizowaniu i zwiedzaniu wystaw, opracowywaniu monografii, redagowaniu gazetek, organizowaniu spotkań. Młodzież inicjowała również cały szereg poczynań, wyrażających się w olbrzymiej ilości czynów społecznych, których wartość sięga 80 milionów złotych.

Propagandą OKKT wśród młodzieży zajęły się redakcje „Sztandaru Młodych”, „Walki Młodych”, „Zarzewia”, „Nowej Wsi”. Dużą rolę w propagowaniu Konkursu wśród młodzieży spełnił „Telewizyjny Ekran Młodych” prowadząc cykl audycji „Szlakami Polski Ludowej”.

REALIZACJA ZADAŃ KONKURSOWYCH

Na tak duży, ogólny dorobek OKKT — „Szlakami Polski Ludowej” złożyły się prace realizowane przez uczestników konkursu, zgodnie z wymogami stawianymi przez regulamin.

Organizowane były wycieczki i imprezy krajoznawcze, opracowywana inwentaryzacja krajoznawcza miejsc upamiętnionych w historii Polski, upowszechniane wiadomości o swym regionie poprzez wycieczki, zwiedzane były zakłady pracy, organizowane wystawy i odczyty, popularyzowane i zdobywane odznaki PTTK „Szlakami Polski Ludowej” oraz „Szlakami Chwały Oręża Polskiego”. Godnym szczególnego podkreślenia jest również udział uczestników konkursu w czynach społecznych.

WYCIECZKI I IMPREZY TURYSTYCZNE

OKKT „Szlakami Polski Ludowej” spowodował bardzo znaczny wzrost ilości imprez i wycieczek krajoznawczo-turystycznych oraz ich uczestników.

Ogółem w czasie trwania konkursu zorganizowano 93.895 imprez i wycieczek, w których wzięło udział blisko 3.300.000 uczestników.

Imprezy te charakteryzowały się stojącym na wysokim poziomie programie krajoznawczym a trwałym ich dorobkiem są filmy, zdjęcia, bogate albumy, opracowania monograficzne oraz bogate zbiory etnograficzne.

Do najważniejszych imprez konkursu zaliczyć należy:

— Zlot „Szlakiem Zdobywców Wału Pomorskiego” — centralna impreza młodzieżowa ZMS trwająca w okresie 8—15.VI., a zakończona w Wałczu, z udziałem 10.000 turystów.

— XIV Centralny Turystyczny Rajd Przyjaźni „Szlakami Lenina” w dniach 14—21.IX. do Zakopanego i Poronina, ponad 7.000 turystów,

— Centralny Zlot Turystyczny „Szlakami PKWN” do Chełma i Lublina 21 i 22.VII. dla 3.000 turystów pieszych, kolarskich i motorowych,

— Centralny Zlot Turystyki Kwalifikowanej w czasie 21—28.IX., zakończony we Wrocławiu, ponad 3.000 turystów.

W ramach konkursu rozwijała się również bardzo aktywnie działalność organizacji młodzieżowych. Do najważniejszych inicjatyw i imprez należały — wymieniony poprzednio Młodzieżowy Zlot ZMS „Szlakami Zdobywców Wału Pomorskiego”, X Harcerski Rajd Pomorski, Konkursy ZMS „Udana niedziela”, „Z soboty na poniedziałek”, ZMW „Szlakiem Wiedzy i Przygód” oraz szereg imprez odbywających się w ramach akcji „Lato ZMS 69”, „Studenckie lato” — ZSP, „Harcerska akcja letnia”, „Nieobozowe lato” — ZHP, „Lato 69” — ZMW.

POPULARYZOWANIE MIEJSC UPAMIĘTNIONYCH W HISTORII POLSKI ORAZ OBIEKTÓW I TRAS KRAJOZNAWCZO-TURYSTYCZNYCH

Dzięki aktywnej działalności uczestników Konkursu oznaczono tablicami 532 obiekty i miejsca upamięt-

nione w historii Polski a szczególnie w okresie II wojny światowej.

Uczestnicy Konkursu dokonali inwentaryzacji krajoznawczej 560 obiektów. Zostało opracowanych 337 nowych szlaków turystycznych. Np. Komisja Turystyki Górskiej Oddziału Krakowskiego PTTK — opracowała dokumentację nowego szlaku p.n. „Trasa działań bojowych i walk w Beskidach” o długości 35 km. Szlak prowadzi przez Skawę — Wysokie — Górę Ludwika — Sidzinę — Malinowe — Kojaszówkę. Łączy on upamiętnione miejsca w Wysokiej, cmentarz obrońców ojczyzny z 1939 r., izbę pamiątek ruchu oporu, muzeum regionalne w Sidzinie, kamień pamiątkowy w miejscu śmierci partyzantów radzieckich oraz pomnik poległych na przełęczy Malinowe. Turyści miechowski oznakowali „Szlak Puszczy Bylawskiej” — biegnący z Chrzanowa do Krzeszowic o dł. 32 km oraz „Szlak Dawnego Górnictwa” o dł. 42 km.

Uczestnicy konkursu opracowali również dla potrzeb turystyki masowej 1.530 tras wycieczkowych. Np. sztab w Nowej Hucie przygotował „Szlak Partyzantów Ziemi Bocheńskiej” biegnący przez Nową Hutę — Niepołomice — Szarów — Kłaj — Stanisławie — Chodzenie — Bochnię — Kolanów — Pogwidów — Niwkowice — Zawadę — Niepoprześnicę — Grabino — Sabatów. Powiatowy Sztab w Olsztynie przygotował dla masowego ruchu turystycznego wiele tras, są to m.in. szlaki „Grzbietu Mrągowskiego”, „Kopernika”, „Grunwaldzki”, „Wielkich Jezior Mazurskich”. To tylko kilka z wielu przykładów.

UPOWSZECHNIANIE ZNAJOMOŚCI REGIONÓW I MIEJSCOWOŚCI ORAZ WIEDZY O SWYM ZAKŁADZIE PRACY, SZKOLE I UCZELNI

Uczestnicy i organizatorzy konkursu zgodnie z regulaminowymi założeniami upowszechniali wiedzę o swym środowisku poprzez wycieczki, wystawy, odczyty, gazetki, zwiedzanie zakładów pracy. W ramach Konkursu zorganizowano 16.194 odczytów, 4.189 wystaw, oraz wykonano blisko 8.000 gazetek.

Jednym z elementów zapoznania uczestników konkursu z osiągnięciami Polski Ludowej były wycieczki do zakładów pracy, w których wzięło udział 1.300.000 osób.

ZDOBYWANIE ODZNAK PTTK „SZLAKAMI POLSKI LUDOWEJ”

I „SZLAKAMI CHWAŁY ORĘŻA POLSKIEGO”

Oznaki „Szlakami Polski Ludowej” i „Szlakami Chwały Oręża Polskiego” służą krzewieniu socjalistycznego patriotyzmu, popularyzacji wiedzy o kraju ojczystym, zapoznaniu z bojowymi tradycjami oręża polskiego, a w szczególności Ludowego Wojska wartości cieszy bardzo fakt, że zdobyto 199.327 odznak SPL i 58.475 odznak SCHOP.

Na szczególne wyróżnienie w tym względzie zasługują sztaby:

Kraków Oddział Międzyuczelniany PTTK	— 20.500 odznak
Gdańsk Miasto	— 12.500 „
Elbląg	— 8.900 „
Szczecin Miasto	— 6.900 „
Nysa	— 6.700 „
Środa Wlkp.	— 6.400 „
Złotów	— 4.300 „
Poznań Wilda	— 3.900 „
Jaworzno	— 3.700 „
Poznań Miasto	— 3.400 „

PRACE SPOŁECZNE

OKKT był również akcją, która spowodowała wyzolenie inicjatywy społeczeństwa w kierunku podejmowania czynów społecznych.

Ogólna wartość czynów społecznych sięgnęła wysokości 300 mln zł. Suma ta jest wyrazem zaangażowania uczestników konkursu w prace społeczne.

Do najbardziej aktywnych w tym względzie należały Sztaby w miejscowościach:

1) Koźle	— 50,5 mln.
2) Mińsk Maz.	— 36,6 „
3) Grudziądz	— 17,3 „
4) Golub Dobrzyń	— 14,2 „

5) Włocławek	— 13,2 „
6) Kraków przy Oddziale Międzyuczelnianym	— 8,2 „
7) Radomsko	— 7,8 „
8) Myślenice	— 4,9 „
9) Stalowa Wola	— 4,8 „
10) Gołdap	— 2,8 „
11) Elbląg	— 2,7 „
12) Swinoujście	— 1,1 „

Na czyny społeczne składały się głównie prace przy budowie obiektów turystycznych i sportowych, użytku kulturalnego, porządkowaniu miast i osiedli oraz terenów rekreacyjnych. Dotyczyły one także sadzenia drzew, budowy i remontów dróg, wykonywania tablic i płyt ku czci pomordowanych w II wojnie światowej. Obejmowały one również oszczędność surowców w zakładach produkcyjnych, przedterminowe wykonywanie remontów i zadań produkcyjnych, prac polowych i zalesienia terenów. Na szczególne podkreślenie zasługuje sztab powiatowy w Koźlu, w ramach którego uczestnicy Konkursu pracowali przy budowie hali widowiskowo-sportowej w Kędzierzynie, ośrodka czasów wodnych w Januszkowicach itd. W Mińsku Mazowieckim uczestnicy Konkursu włączyli się do budowy ośrodka wypoczynkowego w Mariane, wykonali tablice i płyty ku czci pomordowanych przez hitlerowców itd. itp.

KONKURS W WOJSKU POLSKIM

Podstawę organizacji Konkursu w Wojsku stanowiło wydane przez Szefa Głównego Zarządu Politycznego WP — Wiceministra Obrony Narodowej zarządzenie z dnia 2 kwietnia 1969 r. określające zasady jego przeprowadzenia w środowisku wojskowym, oraz udziału w nim wojska.

W myśl postanowień tego zarządzenia powołano do życia we wszystkich okręgach wojskowych Terenowe Komisje Konkursowe, opracowano i wydano dyrektywy dotyczące trybu pracy Komisji.

W jednostkach, instytucjach i zakładach wojskowych, które organizowały i realizowały przedsięwzięcia konkursowe, działały komisje w skład których wchodził społeczni działacze i aktywiści wojskowych kół i oddziałów PTTK, ZMW, ORW, Zw. Zaw. i innych. Dla organizacji i realizacji wszystkich zamierzeń związanych z przeprowadzeniem konkursu powołano spośród członków Komisji Kół Wojskowych ZG PTTK Centralną Komisję Konkursową.

W ramach Konkursu zorganizowano tysiące różnorodnych zamierzeń i imprez, w których uczestniczyło wielu uczestników.

Uczestnicy konkursu zdobyli 41.672 odznaki „Szlakami Polski Ludowej” oraz 14.838 odznak turystycznych „Szlakami Chwały Oręża Polskiego”. OKKT „Szlakami Polski Ludowej” w wojsku, obok pożytych efektów liczbowych, wykazał ogromną inwestycję i pomysłowość w realizacji i pogłębieniu ideowo-politycznych treści jego ogólnych założeń programowych.

Do najbardziej powszechnych przedsięwzięć organizowanych w ramach Konkursu należały: tzw. patrole: „Szukamy pionierów władzy ludowej”, „Odwiedzamy b. żołnierzy 1 i 2 armii WP”, „Partyzantów GL i AL”, „Osadników wojskowych”, „Pionierów zagospodarowania Ziemi Zachodnich i Północnych”.

Materiałnym dorobkiem tych patroli są nagrania magnetofonowe, filmy, zdjęcia, albumy i dokumenty, które obrazują udział Polaków w walce o niepodległość oraz odległe początki ludowej państwowości.

Bardzo udaną i pożyteczną imprezą konkursową było zorganizowanie marszów patrolowych „Drogowskazami PKWN” — „Szlakami jednostek ludowego Wojska Polskiego”, w których wzięli udział przodujący żołnierze.

Popularne były również akcje: „Zbieramy dowody polskości Ziemi Zachodnich i Północnych”, „Tu jest mój dom”, „Zwiedzamy pola bitewne”, „Odwiedzamy pracowników służby bezpieczeństwa i MO”, „Polska 69” itd.

Wszystkie te akcje obok poznawania kraju i piękna najbliższego regionu — miejsca stacjonowania, zawierały olbrzymi ładunek ideowy i głęboki sens wychowawczy.

Bardzo popularną formą udziału w konkursie było uczestnictwo w różnorodnych wycieczkach i imprezach turystyczno-krajoznawczych, które przeprowadzano w oparciu o uprzednio opracowane programy, opisy tras i szlaków. Wycieczki i imprezy organizowane w ramach konkursu miały istotne znaczenie w dostarczeniu ich uczestnikom możliwości zaznajamiania się z historią i dorobkiem gospodarczym, kulturalnym i społecznym naszego kraju.

Podczas realizacji przedsięwzięć krajoznawczych zorganizowano powszechną akcję kierowania wycieczek na szlaki zwycięskich walk Ludowego Wojska Polskiego i partyzantki ludowej.

W ramach konkursu zorganizowano szereg specjalistycznych imprez turystycznych jak zloty, spływy, zwały itp., które wiązały się ściśle z obchodami Święt Wierzycha Polski Ludowej. Należały do nich m.in. „Rajd Szlakiem 2 armii WP”, „Zlot Szlakiem Walk o Wał Pomorski”, „Rajd Szlakiem Osadników Wojskowych”, „Zlot turystów i lotników”, „Rajd Szlakiem Małego Franka”, „Rajd Ścieżkami partyzantów” itp.

W szerokim zakresie przeprowadzona była akcja odkrywania i otaczania społeczną opieką miejsc i obiektów związanych z historią walk o Polskę Ludową. Porządkowano mogiły żołnierzy polskich i radzieckich, podejmowano zobowiązania roztaczania nad nimi stałej społecznej opieki, odkryto przy tej okazji wiele zapomnianych grobów nieznanymi żołnierzami. Oznakowano te miejsca tablicami oraz wykonano szereg prac przy wznoszeniu pomników dla uczczenia pamięci poległych.

W ramach zadań konkursowych przeprowadzono wiele czynów społecznych. Szacunkowo wartość ich wynosi około 10 mln złotych. Obejmowały one prace przy budowie i porządkowaniu obiektów socjalnych, rekreacyjnych i sportowych, upiększaniu rejonów koszar i osiedli mieszkaniowych oraz miejsc pamiątkowych.

Oceniając przebieg konkursu w środowisku wojskowym należy stwierdzić, że był on ogromnym wydarzeniem poznawczym i wychowawczym. Zaktywizował społecznie nie tylko wytrawnych turystów i krajoznawców, ale przyczynił się również do widocznego wzrostu i popularyzacji ruchu turystycznego w wojsku. Okazał się więc praktycznym instrumentem patriotycznego wychowania.

W ZZK I W FEDERACJI „KOLEJARZ”

Konkurs „Szlakami Polski Ludowej” był dodatkową okazją dla rozwinięcia i propagandy turystyki wśród pracowników kolei a rzucone przez Główną Komisję Konkursu powołaną przez Zarząd Główny ZZK oraz Federację „Kolejarz” hasło „każdy kolejarz — turysta uczestniczy w OKKT” było konsekwentnie realizowane. 8 Komisji Okręgowych, którym patronowali dyrektorzy bądź sekretarze organizacji partyjnych, macierzystych Okręgów kolejowych wspólnie ze Sztabami Zakładowymi koordynowało całością akcji realizowanych w ramach Konkursu.

Ogółem w konkursie wzięło udział 625 jednostek organizacyjnych w tym 38 zakładów pracy.

Wszystkimi akcjami realizowanymi w ramach konkursu objęto 205.003 kolejarzy i członków ich rodzin. Liczba ta stanowi 38,9% braci kolejarzkiej.

W ramach konkursu zdobyto 4.061 odznak „Szlakami Polski Ludowej” oraz 4.839 odznak „Szlakami Chwały Ojczyzny”. Ogółem zorganizowano 4.132 imprezy i wycieczki, w których uczestniczyło 180.930 osób.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje VII Centralny Rajd Biur Projektowych zorganizowany przez Okręg Katowicki na trasie Krynica — Obłaniec oraz XI Centralny Ogólnopolski Zlot Turystyczny Kolejarzy Szlakami Wału Pomorskiego, a także Ogólnopolski Zlot Turystów Kolejarzy w Gorcach.

Trwały dorobek konkursowy kolejarzy to:

— oznaczenie tablicami 26-ciu obiektów i miejsc upamiętnionych w historii Polski (m.in. dokonano odsłonięcia dwóch tablic pamiątkowych ku czci poległych i pomordowanych kolejarzy w okresie okupacji hitlerowskiej na budynku Dworca Głównego PKP w Krakowie),

— dokonanie inwentaryzacji karjoznawczej 6-ciu obiektów m.in. obiektu kolonijnego w Ciernawie i Suchej Strudze,

— opracowanie dla masowego ruchu turystycznego 18-tu tras wycieczkowych oraz 14-tu szlaków turystycznych m.in. trasy wycieczkowej po Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego im. Nowotki w Łapach, „Szlaku Czynu Powstańczego na Kujawach Leśnych” długości 48 km, „Szlaku Walki i Męczeństwa Narodu Polskiego” na terenie powiatu Łapy.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się eksponowane w ramach konkursu wystawy, gablotki, gazetki obrazujące dorobek Polski Ludowej a także wygłaszane odczyty. Łącznie tego typu akcjami objęto blisko 110 tys. osób. 59.294 osoby zwiedziło 430 nowoczesnych zakładów pracy.

W czynach społecznych budowano, rozbudowywano i remontowano ośrodki wypoczynku świątecznego, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, boiska sportowe do małych gier, urządzenia eksploatacyjne PKP. Pracowano także społecznie przy wznoszeniu i konserwacji pomników walki i męczeństwa. Łącznie pracowano 54.829 godzin co daje wartość 9.231.160 złotych.

W ZWIĄZKU ZAWODOWYM TRANSPORTOWCÓW I DROGOWCÓW

Do realizacji zadań konkursowych, Prezydium Federacji powołało Sztab Centralny Konkursu w ZZTD powierzając mu programowanie całokształtu prac i zabezpieczenie odpowiednich warunków dla szerokiego rozwoju akcji oraz działalności 15-tu Sztabów Okręgowych działających przy Okręgowych Radach Federacji.

Na terenie Związku akcja konkursowa została zamknięta następującymi wynikami:

— W konkursie udział wzięło 100.357 osób z 334 zakładów pracy, co stanowi ok. 40% członków związku.

— Zdobyto 9.799 odznak „Szlakami Polski Ludowej” oraz 1.487 odznak „Szlakami Chwały Ojczyzny”.

— Przeprowadzono 2583 imprez i wycieczek, w których uczestniczyło 86.576 osób, wygłoszono 220 odczytów, zorganizowano 19 wystaw, opracowano 376 gazetek.

— Opracowano dla masowego ruchu trasy 69 wycieczek oraz dwa szlaki turystyczne.

— Oznaczono tablicami 18-cie obiektów upamiętnionych historią Polski.

— 11.771 osób zwiedziło 136 zakładów pracy budownictwa socjalistycznego.

— Uczestnicy konkursu przepracowali 40.943 godziny w ramach czynów społecznych co stanowi wartość ca. 2.120.000 zł.

OCHRONA CZŁOWIEKA I JEGO ŚRODOWISKA SPOŁECZNYM OBOWIĄZKIEM TURYSTÓW I KRAJOZNAWCÓW

(Rezolucja uchwalona przez uczestników Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej)

Witamy jak najgoręcej postawienie na porządku dnia w skali ogólnonarodowej i światowej problemu ochrony środowiska człowieka.

Wyrażamy radość, że Polska, która kroczyła zawsze jako jeden z pierwszych krajów wykazujących zrozumienie dla idei ochrony środowiska człowieka i która

już w ustawie o ochronie przyrody z 1949 r. wprowadziła pojęcie ochrony zasobów przyrody — włączyła się czynnie w nurt międzynarodowego ruchu na terenie ONZ i wyrażamy przeświadczenie, że zarówno w świecie, jak i we własnym kraju przodować będziemy w zrozumieniu tej sprawy.

Stojąc na stanowisku, że akcja rządowa i działalność naukowa na tym polu winny posiadać szerokie zaplecze społeczne, deklarujemy pełne poparcie dla nich ze strony reprezentowanych przez nasze Towarzystwo setek tysięcy krajoznawców i turystów, zainteresowanych najżywniej sprawą zachowania piękna przyrody ojczystej i rozsądnej gospodarki, jej zasobami dla dobra obecnego i przyszłych pokoleń.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, ja-

OGÓLNOPOLSKA NARADA KRAJOZNAWCZA PTTK

Ciąg dalszy ze str. 2

W pierwszym dniu obrad, w godzinach popołudniowych uczestnicy Narady złożyli hołd bohaterskim obrońcom Westerplatte. Delegacje uczestników, laureaci Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”, goście honorowi, delegacje zaprzyjaźnionych organizacji zagranicznych wraz z pocztami sztandarowymi udały się na Westerplatte. Tu w skupieniu wysłuchano przemówienia przedstawiciela Wojska Polskiego zastępcy szefa Głównego Zarządu Politycznego płk. Edwarda Szpitla. W swoim wystąpieniu płk. Edward Szpitel podkreślił w szczególności bogaty dorobek Konkursu „Szlakami Polski Ludowej” zwracając uwagę na te elementy, które przyczyniły się do kształtowania patriotycznych postaw turystów i krajoznawców. Po przemówieniu złożono wieńce pod pomnikiem Bohaterów Westerplatte. W uroczystości uczestniczyli: zastępca przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki Andrzej Trojnar i przewodniczący Krajowej Rady Ogólnozwiązkowej Federacji Sportu, Wychowania Fizycznego i Turystyki Jan Kręcielewski.

Drugi dzień Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej rozpoczął się od pracy w zespołach roboczych.

Zespół pierwszy pod przewodnictwem Mariana Sobańskiego omawiał zagadnienia związane z pedagogicznym wykorzystaniem krajoznawstwa. Podstawowym celem stała się dla zespołu odpowiedź na pytanie, w jaki sposób PTTK propagując treści i kształcąc metody krajoznawcze może współuczestniczyć w wychowaniu młodego pokolenia i służyć pomocą szkole. Dyskutanci nie tylko określili cele wychowawcze pracy krajoznawczej z młodzieżą i kształtowanie postaw ideowych, kształtowanie osobowości, ale także rozważyli formy tej pracy wiele miejsca poświęcając karcie młodego turysty, która powinna stać się swego rodzaju kodeksem młodzieży krajoznawczej. Z dużą troską omawiano sprawę przygotowania opiekunów SKKT do pracy krajoznawczej z młodzieżą.

Zespół drugi obradujący pod kierunkiem Romana Peretiatkowicza poświęcił swoje obrady kompleksowemu wykorzystaniu badań naukowych w krajoznawstwie, rozważając głównie, jakie dyscypliny naukowe mogłyby być wykorzystane dla krajoznawstwa, jaki powinien być zakres badań naukowych niezbędnych dla doskonalenia metodyki pracy krajoznawczej oraz w jakim stopniu PTTK mogłoby inspirować tego typu badania. Wśród wniosków szczegółowych znalazły się m.in. wniosek o wzbogacenie publikacji związanych z omawianymi tematami, zorganizowanie pomocy dla młodych pracowników nauki zainteresowanych tą dziedziną (fundowanie stypendiów, nagród), gromadzenie zbiorów bibliotecznych, organizowanie sesji naukowych, wszechstronne popieranie masowych form zbierania terenowych informacji, organizowania konkursów dla młodych krajoznawców i krajoznawczego kształcenia nauczycieli.

Zespół trzeci obradował pod przewodnictwem Juliusza Brauna, omawiając problem regionalizmu krajoznawczego. Podstawowym założeniem pracy zespołu było przeanalizowanie, jak kształtuje się koncepcja współczesnego regionalizmu, określenie organizacyjnych zasad związanych z tą dziedziną działalności Towarzystwa oraz ustalenie roli PTTK współ-

ko organizacja masowa turystów-krajoznawców uwzględniało zawsze w programie swej działalności zagadnienia ochrony środowiska człowieka.

W roku ubiegłym Towarzystwo nasze wystąpiło z inicjatywą uznania roku 1972 za Międzynarodowy Rok Ochrony Przyrody. Inicjatywa ta została przez delegata Polski przedstawiona na Międzynarodowym Kongresie Ochrony Przyrody i została przyjęta.

Gdańsk, 18 maja 1970 r.

uczestniczącego w ogólnokrajowym ruchu regionalistycznym. Jako główny motyw wielu wypowiedzi przewijała się troska o twórczy udział we wzbogaceniu regionu po ujawnieniu jego społecznych potrzeb.

Zespół czwarty obradował pod przewodnictwem Tadeusza Rycerskiego omawiając problemy popularyzacji krajoznawstwa, zastanawiając się głównie nad zaspokojeniem zainteresowań i potrzeb krajoznawczych masowego odbiorcy. Rozważano, jakie są zainteresowania turystyczne i krajoznawcze w różnych warstwach i grupach społeczeństwa i jakie powinny być nowoczesne metody gromadzenia i przekazywania informacji krajoznawczej oraz wykorzystania dla niej współczesnych środków masowego przekazu.

Zespół piąty obradujący pod przewodnictwem nusa Grzybowskiego omawiał zagadnienia związane z metodyką krajoznawstwa.

W czasie, gdy toczyły się obrady w poszczególnych zespołach, dla części uczestników Narady organizatorzy przygotowali atrakcyjną wycieczkę statkiem, zwiedzanie portu w Gdyni i przejażdżkę po Zatoce Gdańskiej. Wycieczki do Gdyni i Gdańska oraz zwiedzanie miasta pod opieką przewodników zaplanowano na poniedziałkowe popołudnie dla laureatów Konkursu „Szlakami Polski Ludowej”.

18 czerwca uczestnikom Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej godziny popołudniowe wypełniły plenarne obrady w sali Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni. W czasie ich trwania do zebranych przemówił w imieniu delegacji zagranicznych Władlen Tantlewski, zastępca przewodniczącego Morskiej Rady Turystyki i Wycieczek dziękując za zaproszenie na Naradę. Władlen Tantlewski bardzo pozytywnie ocenił dynamiczny rozwój turystyki i krajoznawstwa w Polsce Ludowej. Zapoznał zebranych z osiągnięciami i doświadczeniami turystyki w Związku Radzieckim. Podkreślił on, że szczególne znaczenie dla turystyki radzieckiej miały obchody Jubileuszowego Roku Lenińskiego, które znalazły swój wyraz między innymi w dziesiątkach wycieczek organizowanych na szlakach Lenina. W wycieczkach tych wzięło udział w całości 50 milionów radzieckich turystów. Władlen Tantlewski zwrócił uwagę na poważny rozwój turystyki młodzieżowej w Związku Radzieckim i wszelkich form turystycznych związanych z organizacją wypoczynku ludzi pracy.

Kończąc swoje przemówienie, w imieniu delegacji zagranicznych i własnym, życzył polskiemu ruchowi turystyczno-krajoznawczemu pomyślnej realizacji programu uchwalonego na Naradzie.

Do zebranych przemówił również w imieniu Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki zastępca przewodniczącego GKKFiT Andrzej Trojnar. Wyraził on przekonanie, że Narada będzie miała bardzo poważny i konstruktywny wpływ na dalsze losy turystyki i krajoznawstwa w Polsce. Złożył on także deklarację wobec uczestników narady, że „społeczny ruch turystyczno-krajoznawczy może liczyć na pełną pomoc i poparcie Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki.”

Po zreferowaniu przez przewodniczących poszczególnych zespołów narady wniosków z obrad roboczych i szerokiej dyskusji plenarnej została podjęta rezolucja, która formułuje krajoznawczy program turystyki. Podjęto również rezolucję o ochronie człowieka i jego środowiska.

Biuletyn Informacyjny ZG PTTK — redaguje Kolegium
Wydawca: Wydział Propagandy Zarządu Głównego PTTK
Adres redakcji: Warszawa, ul. Senatorska 11, tel. 26-22-51

Druk. Wyd. Zw. CRZZ. 486/70. Nakł. 6000+25 egz. K-65.